

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra Výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Environmentální otázky v současném umění

Environmental issues in contemporary art

Anna Mílková

Vedoucí práce: MgA. Jan Pfeiffer, Ph. D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Speciální pedagogika – Výtvarná výchova se zaměřením na
vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Environmentální otázky v současném umění potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 15.4. 2024

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce MgA. Janu Pfeifferovi, Ph. D. za pomoc a za ochotné vedení práce. Dále děkuji Lesní mateřské školce Žijeme lesem, že mi bylo umožněno s dětmi realizovat výtvarné aktivity.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na výtvarné umění, které se zabývá environmentální tematikou, a na umění, které upozorňuje na současnou environmentální krizi, která je dnes aktuálním tématem. Autorka v teoretické části představí výtvarné umělce, jejichž tvorba souvisí s ochranou životního prostředí, a bude popisovat směry a techniky, které se environmentální tematice věnují. Praktická část bude zaměřena na vlastní výtvarnou tvorbu v cyklu maleb na téma environmentální otázky. V didaktické části se bude autorka zabývat vzájemným navázáním environmentální výchovy a výtvarné výchovy a následně navrhne sérii výtvarných metod, které využije ve výuce.

KLÍČOVÁ SLOVA

eco art, recyklované umění, umění z odpadu, land art, aktivistické umění, ekologická krize

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on art that deals with environmental issues and art that draws attention to the current environmental crisis, which is a hot topic today. In the theoretical part, the author will introduce visual artists whose work is related to environmental protection and will describe the directions and techniques that deal with environmental issues. The practical part will focus on her own artistic work in a series of paintings on environmental issues. In the didactic part, the author will discuss the interrelationship between environmental education and art education and then propose a series of art methods to be used in teaching.

KEYWORDS

Eco art, recycled art, junk art, land art, activist art, ecological crisis

Obsah

Úvod	6
1 Teoretická část	8
1.1 Životní prostředí	8
1.2 Environmentální a ekologické umění	8
1.3 Globální environmentální problémy	11
1.4 Historie	13
1.4.1 Dadaismus	13
1.4.2 Recyklované umění, nový realismus a hapenning	15
1.4.3 Arte Povera	17
1.4.4 Land art	19
Současní umělci	23
1.4.5 Olafur Eliasson	23
1.4.6 Jana Doležalová	25
1.4.7 Krištof Kintera	27
1.4.8 Veronika Richterová	31
1.4.9 Závěr – porovnání čtyř výtvarných současných umělců	36
2 Praktická část	37
2.1 Úvod do malířského cyklu	37
2.1.1 První obraz	39
2.1.2 Druhý obraz	42
2.1.3 Třetí obraz	44
3 Didaktická část	46
3.1 Úvod do didaktické části	46
3.2 Environmentální výchova	47

3.2.1	První výtvarná aktivita	48
3.2.2	Druhá výtvarná aktivita	55
3.2.3	Třetí výtvarná aktivita	61
Závěr.....		66
Seznam použitých informačních zdrojů		68
Internetové zdroje		70
Seznam obrázků.....		73

Úvod

Téma bakalářské práce *Současné otázky v environmentálním umění* jsem si vybrala z mnoha důvodů. Jedním z hlavních důvodů byl ten, že problémy související s životním prostředím jsou čím dál více aktuální a naléhavé. Myslím si, že všechny ekologické problémy vyžadují pozornost a je důležité o nich vědět. Dalším důvodem byl můj zájem o výtvarné umělce, kteří se této problematice věnují různými způsoby. Jsem přesvědčena, že umění má velikou roli ve společenských diskusích a že dokáže přinést nový pohled na tato důležitá témata. Proto jsem se rozhodla podrobněji prozkoumat tuto zajímavou stránku umění ve své bakalářské práci. Zaměřila jsem se na různé současné umělecké přístupy k environmentálním tématům, rozhodla jsem se věnovat pozornost i předcházejícím uměleckým tendencím, které souvisejí s problematikou životního prostředí, a také jsem sama vytvořila umělecká díla zabývající se environmentálními tématy a vyzkoušela jsem si aplikovat environmentální témata do výtvarné výchovy.

V teoretické části stručně popisuji historii uměleckých směrů, které se věnují environmentálním tématům, a zároveň definuji, co všechno můžeme chápat pod pojmem environmentální a ekologické umění. Současně shrnuji také nejnaléhavější globální environmentální problémy, se kterými se v současnosti potýkáme. Následně se zaměřuji na vybrané současné umělce a na jejich tvorbu v rámci této problematiky, kterou v závěru vzájemně porovnám.

V praktické části vytvářím cyklus tří maleb, které jsou zaměřené na environmentální problematiku. Vysvětluji motivaci k výběru tohoto tématu a podrobněji popisuji proces při tvorbě maleb. Každý obraz pak detailněji rozebírám a nabízím možné interpretace, které se k němu vážou.

V didaktické části se zabývám propojením environmentální výchovy s výchovou výtvarnou. Navrhuji výtvarné aktivity, které vycházejí z mého uměleckého cyklu maleb, které slouží jako zdroj motivace a podnět k diskusi o environmentálních tématech. Dále popisuji průběh realizace těchto aktivit s dětmi v mateřské škole a dokumentuji ho prostřednictvím fotografií.

Cílem bakalářské práce je prostřednictvím výtvarného umění připomínat tato důležitá environmentální témata a zkoumat možné přístupy v tvorbě různých umělců. Dalším cílem je také hledat možnosti, jak včlenit environmentální výchovu do výchovy výtvarné a současně si také kladu za cíl osobně si vyzkoušet prezentaci vlastní tvorby ve vzdělávacím prostředí.

1 Teoretická část

1.1 Životní prostředí

Životní prostředí neboli prostředí, ve kterém se nacházíme a ve kterém žijeme, je vše, co nás obklopuje, město nebo celá krajina a člověk je jeho nedílnou součástí. „*Je to vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.*“ (Zákon č. 17/1992 Sb.)¹ Environmentalistika je vědní obor, který studuje vztahy člověka a životního prostředí a zabývá se možnostmi prevence či nápravy. Tento obor stojí mezi více vědními disciplínami, jednou z nich je ekologie, která zkoumá vztahy mezi organismy a organismy a jejich prostředím. Dalším pojmem, který bych ráda zmínila je environmentalismus, což je společenské hnutí, které propojuje filozofické, politické i sociologické teorie a cílí k prosazení závěrů environmentalistiky.²

1.2 Environmentální a ekologické umění

Environmentální umění je výraz, který zahrnuje jakékoliv umění, které se zajímá o prostředí, můžeme sem zařadit i tradiční krajinomalbu nebo fotografii, která zkoumá prostředí. Častěji se ale environmentální umění spojuje s tendencemi, které se objevovaly až v 60. a 70. letech 20. století a spočívají v konkrétní práci s krajinou nebo se zaměřením na určité místo v přírodě. Sam Bower, který byl správcem dřívějšího webu greenmuseum.org, chápe pojem environmentální umění jako umění, které se může, ale nemusí orientovat na ekologickou problematiku. Spadá pod něj land art, art in nature neboli tvorba v krajině a přírodě, nebo ekologické umění. Environmentální umění přispívá k větší informovanosti o přírodních procesech, není však přímo spojené s eco art. Někteří autoři považují

---

¹ Česká republika. 1992. Zákon č. 17/1992 Sb., Zákon o životním prostředí. [online]. [cit. 2024-3-7] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>

² NAVRÁTIL, Ondřej. Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2., s. 9

environmentální umění a ekologické umění za synonyma. Ty však charakterizují environmentálně angažované umění.³

Jako reakce na klimatickou a ekologickou krizi vzniká nové umělecké hnutí ekologické umění neboli eco art, které se zaměřuje především na zapojení široké veřejnosti k myšlenkám ohledně ochrany životního prostředí a také se snaží nalézt různé způsoby, jak využít principy udržitelnosti ve výtvarném umění. Eco art umělci spolupracují s vědci z různých oborů. Umělci využívají mnoho prostředků jako je práce s odpadkovým materiálem, instalace, hapenning nebo performance.⁴ Pojem ekologické umění je nejčastěji spojování s tvorbou, která se zabývá environmentální problematikou. Podle Sama Bowera se tento termín začíná používat na počátku 90. let. Eco art je podle Spaid definováno jako hnutí, které se zaměřuje na udržitelnost, na závislosti mezi obnovitelnými zdroji a biodiverzity, ale nemusí nutně usilovat o změnu místní ekologie.⁵

Podle Sachana Kagana je ekologické umění hnutí, které vzrostlo v 90. letech 20. století. Umělci, kteří se považují za průkopníky v tomto směru, pracují s jedním či více základními principy. „První princip spočívá v *síti vzájemných vztahů našeho životního prostředí – fyzickým, biologickým, kulturním, politickým a historickým aspektům ekologického ekosystému.*“⁶ Druhý se zaměřuje na tvorbu s přírodninami, třetí princip směřuje k nápravě devastovaného životního prostředí. Poslední princip se zabývá otázkou udržitelnosti, zkoumá ekologické vztahy a nabízí nové alternativy vzájemného soužití. Dále Kagan k těmto základním zásadám připojuje například komunitní zodpovědnost, uvědomělé jednání, společnou tvorbu a kreativitu nebo častý sklon ke spiritualitě.⁷

---

³ (Tamtéž: s. 11)

⁴ WALLEN, Ruth. Ecological Art: A Call for Visionary Intervention in a Time of Crisis. 2012. Leonardo 45: 234-242., s. 235-241

⁵ NAVRÁTIL, Ondřej. *Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2.. 11, SPAID, Ecovention, s. 12

⁶ NAVRÁTIL, Ondřej. *Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2. s.12

⁷ NAVRÁTIL, Ondřej. *Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2. s. 16-17

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla zmínit jako příklad dílo *Na jih od Kalvánie* od kubánského umělce Tomáse Sáncheze z roku 1994, protože jím dokázal vyjádřit problematiku úpadku společnosti skrze materiální konzum prostřednictvím hyperrealistické krajinomalby. Zobrazuje předměty, které lidé vyhodili jako odpadní materiál i přesto, že by mohly být ještě využity. Dílo s pečlivě promyšlenou kompozicí i barevností v sobě skrývá i náboženskou symboličnost.

Obr. 1 Tomás Sáncherz, *Na jih od Kalvánie*

V pozadí vystupují z hromady odpadků kontrastních barev konstrukce, které připomínají kříže, na kterých byl ukřižován Kristus. Rozsáhlá krajina plná odpadků je zahalena do znečištěného mlhavého oblaku. Sánchez v 80. letech navštěvoval velká města, ve kterých vyhledával kompozice podobné této. Je možné, že tímto dílem autor odkazuje na romantickou krajinomalbu malíře Caspara Davida Friedricha, který na svých obrazech také zobrazoval kříže a vykazoval duchovní hodnoty.⁸ Toto dílo jsem si vybrala právě kvůli tomu, že jeho sdělení je poměrně silné a každý je z obrazu schopen vyčíst, že autor cílí na problematiku přebytečného odpadu či konzumu.

---

⁸ FARTHING, Stephen (ed.). *Umění: od počátku do současnosti*. V Praze: Slovart, 2012. ISBN 978-80-7391-622-0., s. 510-511

1.3 Globální environmentální problémy

Vzhledem k tomu, že se ve své praktické části věnuji ve svých dílech environmentálním a ekologickým tématům a zobrazuji i poškozené životní prostředí, považuji za důležité také krátce shrnout nejzávažnější environmentální problémy, se kterými se naše planeta potýká. *Environmentální problémy jsou podle Ondřeje Navrátila (2018) procesy, které negativně ovlivňují udržitelnost kvalit nezbytných pro zdraví zde žijících organismů. Projevují se znečišťováním, narušováním rovnováhy ekosystémů či neracionálním využíváním přírodních zdrojů.*⁹ Tyto vzájemně propletené krize zajímají širokou škálu veřejnosti a patří k nim i mnoho umělců.

Znečištění a devastace životního prostředí provází lidstvo již od počátku vzniku civilizace. Tyto problémy se zvětšili díky rychlému rozvoji hospodářství po druhé světové válce. Roku 1952 byla v Londýně zaznamenána doposud největší míra znečištění a v 60. letech začíná být životní prostředí ohroženo jako celek po celém světě. „*Za nejzávažnější faktory zátěže prostředí se považují tyto faktory:*

Ohrožení globálních biosférických systémů,

Redukce biologického bohatství,

Zmenšující se přírodní zdroje,

Přímé ohrožení člověka.“ (Jeníček, Foltýn, 2017: 214) ¹⁰

Na přelomu tisíciletí došlo k výrazným proměnám ve světě. Nastalo narušování tzv. globálních biosférických systémů, což jsou celoplanetární systémy, které hrají klíčovou roli a mají význam pro všechny složky života na naší planetě. Do této kategorie patří klimatické změny, znečištění atmosféry, hydrosféry a pedosféry. Klimatické změny jsou často spojovány s lidskou činností, a to zejména se zvýšenou koncentrací skleníkových plynů v atmosféře, především oxidu uhličitého, který vzniká spalováním fosilních paliv. Změny způsobují globální oteplování s mnoha negativními důsledky jako je zvyšování hladin moře

---

⁹ NAVRÁTIL, Ondřej. *Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2. s.11

¹⁰ JENÍČEK, Vladimír a FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-326-4., s. 214

nebo tání ledovců. Dalším problémem je redukce ozonové vrstvy ve stratosféře, která slouží jako ochranný štít před škodlivým UV-B zářením, které způsobuje zvýšené riziko rakoviny kůže, oslabuje imunitní systém a může způsobovat oční choroby. Znečištění ovzduší je způsobeno průmyslovou činností a dopravou, což má negativní vliv na životní prostředí i na lidské zdraví. Znečištěna je i hydrosféra a současně jsou velkým tématem oceány, do kterých se odpadní a znečišťující látky dostávají vyústěním řek, splaveninami z pobřeží, provozem lodní dopravy nebo haváriemi a těžbou surovin. Snižuje se i dostupnost pitné vody, protože klimatické změny ovlivňují cyklus vody, což vede k častějším suchům a zhoršení kvality pitné vody. Znečištění půdy je dalším problémem, často způsobeným skládkami, odpadními vodami a těžbou surovin.

Chtěla bych zmínit také problém kyselých dešťů, které mají za následek odumírání jehličnatých lesů a poškozování tropických deštných lesů, které ubývají z důvodů nadměrné těžby, častých požárů a přeměn na ornou půdu.

Dochází také ke změnám původních přirozených biomů, což má značný vliv na biodiverzitu naší planety. Biologická rozmanitost je klíčovým ukazatelem zdraví planety. Přírodní ekosystémy jsou základem pro stabilitu života a jsou narušeny lidskou činností, jako je nadměrný lov, rybolov nebo chemické znečištění. Hlavním důvodem vymírání mnoha živočišných druhů je ztráta jejich přirozeného prostředí.¹¹

„Podle nejnovější aktualizace Mezinárodního svazu ochrany přírody je ohroženo vyhynutím 17 291 druhů ze 47 677 posuzovaných druhů. Ohroženo je 21 % všech savců, 30 % obojživelníků, 12 % ptáků, 28 % plazů, 37 % sladkovodních ryb, 35 % bezobratlých a 70 % rostlin.“¹²

---

¹¹ POLÁŠKOVÁ, Anna. *Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1927-9., s. 148

JENÍČEK, Vladimír a FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-326-4., s. 214-247

¹² Veronica.cz. "Ochrana biodiverzity" [online]. Dostupné z: <https://www.veronica.cz/ochrana-biodiverzity> [Citováno: 2024-3-9].

Veronica.cz. "Biodiverzita a ochrana klimatu" [online]. Dostupné z: <https://www.veronica.cz/biodiverzita-a-ochrana-klimatu> [Citováno: 2024-3-9].

1.4 Historie

1.4.1 Dadaismus

V období dadaismu je možné pozorovat různé znaky, které mohou být považovány za předchůdce současného umění, které se zabývá environmentální či ekologickou tematikou především z hlediska různých materiálů, ze kterých umělci tvořili. Dadaističtí umělci se ale nesnažili přímo o recyklaci materiálů a využití nepotřebných materiálů v umění z důvodu ochrany životního prostředí.

Dadaismus jakožto umělecké, hudební, literární, politické nebo filozofické hnutí, se vyznačuje svou provokativností, radikálností či nesmyslností. Vznik dadaistického hnutí je možné datovat zhruba do období založení kabaretu Voltaire v Curychu roku 1916. Hnutí skončilo v Paříži počátkem 20. let. 19. století. Dadaismu předcházeli italský futurismus, pařížský kubismus a německý expresionismus.¹³ Tristan Tzara v roce 1918 publikoval Manifest Dadaismu, ve kterém popisuje své myšlenky, které spočívají v odpojení se od tradičních forem vyjadřování. Podle Tzara slovo dada nemá žádný význam.¹⁴ Existuje však mnoho dalších teorií, odkud slovo „dada“ pochází. Například německý spisovatel a básník Huelsenbeck ve své knize „En avant Dada“ píše, že slovo dada náhodou objevil ve francouzsko-německém slovníku. Ve francouzštině slovo dada znamená koníček.¹⁵

Novodobí umělci se již nezaměřují na malířská či plastická díla, ale k tvorbě využívají například kámen, dřevo, železo či cín. Dadaističtí umělci tedy vytvářejí z nejrůznějších materiálů objekty, které působí děsivě či mysteriózně.¹⁶ Umělci reagovali na válku, výrobu zbraní a vyvražďování národů hněvem, chaotickými a satirickými kolážemi,

---

¹³ ELGER, Dietmar, GROSENICK, Uta (ed.). *Dadaismus*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-661-3, s. 10

¹⁴ TZARA, Tristan, Dada Manifesto 1918. [online] Dostupné z: Tzara_Dada-Manifesto_1918.pdf

¹⁵ ELGER, Dietmar, GROSENICK, Uta (ed.). *Dadaismus*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-661-3, s. 11

¹⁶ TZARA, Tristan, Dada Manifesto 1918. [online] Dostupné z: Tzara_Dada-Manifesto_1918.pdf

fotomontážemi či asamblážemi.¹⁷ V uměleckých dílech se silně vyskytují znaky absurdity, provokace či náhodnosti.

Výtvarný umělec Marcell Duchamp se zabýval technikou ready-made, ve které vystavoval předměty každodenního života, a objekt nazval uměleckým dílem. Jedno z jeho nejznámějších děl je *Fontána* z roku 1917, kde vystavil porcelánový pisoár.¹⁸ Toto dílo jsem do práce zvolila záměrně kvůli tomu, že když jsem se s ním v minulosti setkala poprvé, nerozuměla jsem tomu, proč by ho někdo mohl považovat za umění. Když jsem ale lépe porozuměla této umělecké tendenci, začala jsem toto dílo vnímat spíše jako koncept s humorným podtextem a uvědomila jsem si, že uměním může být opravdu cokoliv.

Raoul Hausmann vytvořil kolem roku 1920 asambláž *Mechanická hlava*, která se skládá z dřevěné hlavy figury pro kadeřníky a zároveň na ni připevnil mnoho materiálů jako krejčovský metr, pravítko, šrouby.¹⁹ Toto dílo ve mně vyvolalo myšlenku, že se lidé stávají jakýmsi roboty nebo stroji. V dnešní době, kdy neustále spěcháme a řídíme se jistým řádem, se opravdu někdy stáváme něčím podobným, jako jsou stroje. Toto dílo ve mně vyvolalo myšlenku, že bychom všichni měli zvolnit a více si užívat přítomnosti a přiklonit se více zpátky k přírodě.

Dadaistická tvorba bezpochybně ovlivnila dějiny umění a z této výtvarné tendence čerpá mnoho dalších výtvarných umělců.

---

¹⁷ RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, sochařství a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8., s. 458

¹⁸ FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7., s. 129

¹⁹ ELGER, Dietmar, GROSENICK, Uta (ed.). *Dadaismus*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-661-3, s. 36

Obr. 2 Marcel Duchamp, *Fontána*

Obr. 3 Raoul Hausmann, *Mechanická hlava*

1.4.2 Recyklované umění, nový realismus a hapenning

V 50. letech 20. století se začaly objevovat tendence recyklovaného umění. Například Bruce Conner, který je zařazován k americkým umělcům poválečné éry, shromažďoval velké množství odpadků a nepotřebných předmětů k výrobě asambláží. Příkladem je asambláž *Pokušení svatého Barneye Googla*, ve které je použito dřevo, odpadky a punčochy, do kterých je objekt navlečen.²⁰

V 60. letech 20. století v období nového realismu umělci často ukazovali realitu skrze běžné předměty, kladli důraz na potřebu materiálů, recyklovali a kritizovali doposud převládající abstraktního umění. Neorealisté reagovali na nový svět, který vznikl díky vzrůstajícímu blahobytu a vědeckému či technickému pokroku, zaznamenávali každodenní

---

²⁰ FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7., s. 417

The Museum of Modern Art. "Exhibition Calendar: The Museum of Modern Art" [online]. Dostupné z: <https://www.moma.org/calendar/exhibitions/1614> [Citováno: 2023-10-20]

nezidealizovaný život. Nový realismus navazuje na dadaistickou tvorbou a čerpá z ready-made nebo kubismu a surrealismu. Svými díly se soustředili na tehdejší společnost a přesunuli umělecká díla z galerií na úroveň veřejného prostoru. Do svých děl se snažili vmísit obyčejné předměty. Martiala Raysse upoutaly vlastnosti plastů a vytvářel asambláže z různých zbytků a odpadků. Roku 1960 vytvořil asambláž *tree*, jehož koruna je sestavena z plastových lahví.

Obr. 4 Martial Raysse, *Tree*

Využitím odpadních předmětů v umění jim dal nový smysl a účelnost. Arman, tvůrce nového realismu, sbíral veliké množství předmětů, které různě smíchával a uschoval v různých bednách. Jedním z děl je *Domove, drahý domove*, kde naskládal plynové masky, které měly odkázat na hrůzy z období druhé světové války.²¹ V roce 1960 Iris Clertová v pařížské galerii naplnila okno odpadky a různými předměty. S instalací ve veřejném

---

²¹ FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7.s. 434

FARTHING, Stephen (ed.). *Umění: od počátku do současnosti*. V Praze: Slovart, 2012. ISBN 978-80-7391-622-0., s. 497

prostoru dále pracovali Christo a Jeanne-Claude, kteří vystavili v pařížské ulici 240 ropných barelů, které symbolizovali železnou oponu.²²

Teoretik umění a umělec **Allan Kaprow**, který byl propagátorem Happeningu, a zmiňují ho kvůli tomu, že významně ovlivnil vývoj ekologického umění. Kaprow pracoval s interakcí publika a spojením každodenního života do běžné tvorby. Kaprow začal na konci roku 1957 vytvářet prostorové environmenty, což jsou instalace, kterými interaktivně zapojoval diváky do prostředí. Jeho environmenty měli v publiku evokovat myšlenky na vztah člověka k přírodě. Jednou z jeho instalací byl *Dvůr* z roku 1961, kde vystavil na dvoře hromadu pneumatik, ve které se diváci mohli libovolně pohybovat.²³

Obr. 5 Allan Kaprow, *Dvůr*

1.4.3 Arte Povera

Někteří umělci se odklánějí od myšlení konzumní společnosti a svou tvorbou vycházejí spíše z přírody a zaměřují se také na ekologii. Tomuto hnutí, které vzniká ke konci

---

²² FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7., s. 435

²³ FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7. s. 452

60. let 20. století v Itálii říkáme Arte Povera neboli chudé umění.²⁴ Pojem je odvozen z názvu Chudé Divadlo (Teatro Povero), což mělo znamenat ochuzení uměleckého ztvárnění a docházelo k omezení malířského vyobrazení²⁵. Umělci využívají prosté materiály²⁶ jako je země, uhlí, chrastí, dřevo, voda, kámen a průmyslové materiály jako je umělá hmota, látky či neon. Výtvarníci se odchyľují od masmédií a konzumu a inklinují k přírodním energii. První výstava, které se účastnilo dvanáct umělců, byla zorganizována v roce 1967 Germanem Celantem, který zavedl tento termín. Tyto umělce spojovala nezávislá tvorba a vymezení se vůči dominanci amerického umění. Důležitou roli ve vzniku Arte Povera měli umělci Alberto Burri, Lucio Fontana a Piero Manzoni. Tito umělci se rozporovali s mnoha názory většinové společnosti. Jedním z rozporů byl pohled na technologii, kterou Arte Povera umělci vnímali jako odcizení člověka od přírody a od tradičních hodnot. Arte Povera je specifický ve svém důrazu na řemeslo oproti technologii. Umělci se nevyjadřovali ani pomocí fotografie.²⁷

Princip Arte Povera mohu demonstrovat na díle od Michelangella Pistoletta *Venus of the rags* (Venuše z hadrů) z roku 1967, ve které vystavuje obří hromadu špinavého oblečení a kopii Venuše, která je vyrobena z betonu. Oblečení, jakožto symbol předmětu z každodenního života, se staví vedle Venuše, která zobrazuje staré umění. Hlavní

---

²⁴ RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, soptury a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8. s.535

²⁵ HORVATOVIČOVÁ, Zuzana, *Italské hnutí Arte Povera, československá Nová citlivost a česko-italské vztahy umělců kolem Jindřicha Chalupického a Jiřího Padry*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Doc. Marie Klimešová, Ph.D, s. 102

²⁶ RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, soptury a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8. s. 535

²⁷ FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7., s. 509

myšlenkou spojení těchto dvou symbolů je odstranit hranici mezi běžným každodenním životem a výtvarným uměním.²⁸

Obr. 6 Michellangelo Pistoletta, *Venuše z hadrů*

Mezi další průkopníky Arte Povera patří Mario Merz, který byl původně malíř, ale od začátku šedesátých let začíná přecházet k tvorbě z materiálů jako je země, chrastí, sklo či neonové trubky. V roce 1968 vytváří Iglù, které nese název *My Home Wind and Fibonacci*, které odkazuje na původní kočovná lidská obydlí, která se během posledních let proměňují a vzdalují se přírodě. Merzovy instalace jsou v protikladu k „prázdnostě dnešního technického člověka“, a proto zde klade důraz na výběr materiálů, ze kterých tvoří. Svazky křoví, ovoce či noviny jsou jakousi metaforou, kterou chce otevřít svobodný prostor, který se odklání od dnešního světa.²⁹

1.4.4 Land art

Na konci šedesátých let se mnozí umělci rozhodli opustit tradiční galerijní prostory a začali tvořit přímo v přírodním prostředí. Land art, známý také jako zemní umění, navazuje

---

²⁸Artsy."Venus of the Rags" [online]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/michelangelo-pistoletto-venus-of-the-rags> [Citováno: 2023-12-27].

²⁹ RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, sochařství a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8. s. 558-559

na romantické tendence z přelomu 18. a 19. století. Land artová umělci svými rozsáhlými projekcemi zdůrazňují atmosféru jednotlivých míst a promítají ve své tvorbě romantické nálady a pocity. Přírodu přímo nezachycují, ale využívají. Spojují umění s krajinou, pracují s přírodním materiálem, erozí a počasím a přetvářejí zemskou půdu. Zpočátku mají Land artová díla charakter rozsáhlých obrazců v terénu a částečně byly inspirovány dávnými monumenty jako je Stonehenge. Land artová díla jsou opakem minimal artu, který převládal v sochařství i v malbě v minulém desetiletí, na diváky působí svou rozsáhlostí a monumentálností. Je pravděpodobné, že umělci bojovali proti odcizení člověka od přírody nebo usilovali o ekologickou změnu.³⁰Tento umělecký směr obdivuji z více hledisek. Jedním z nich je ten, že člověk při Land artové tvorbě tráví čas v přírodě a to může přinášet hlubší vztah k životnímu prostředí, dále tento čas v přírodě může být zdrojem inspirace a v neposlední řadě považují Land artová díla za jedinečná a fascinující.

Land artové umění částečně směřuje k divákům, kteří by galerie nikdy nenavštívili. Oprošťuje se od klasických forem vyjádření a pracuje se snadno zaniknutelnými obrazy v krajině, které jsou často zdokumentované fotografiemi. *Spirálové molo* od Roberta Smithsona z roku 1970 je bezpochybně jedno z nejznámějších a nejlegendárnějších Land artových děl. Na pobřeží Velkého solného jezera v Utahu vytváří spirálu, která dosahuje tři sta metrů.

---

³⁰ RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, sochařství a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8., s. 543

LUCIE-SMITH, Edward. *Artoday: současné světové umění*. Praha: Slovart, 1996. ISBN 80-85871-97-1., s. 113

Obr. 7 Robert Smithson, *Spirálové molo*

Smithson do krajiny nepřiváží žádný nový materiál ani barvu, využívá skály, sůl, krystaly, zeminu, řasy a vodu. Spirála je symbol, který se objevuje na úplných začátcích výtvarného umění a prolíná mnoho historických epoch. Dnes již není možné se na tento Land artový útvar podívat, jelikož je jezero zatopené, ale i v době, kdy tam spirála existovala, bylo téměř nemožné ji vidět na vlastní oči, protože byla vytvořena na místě velmi vzdáleném a veřejnost znala toto dílo především prostřednictvím fotografie.³¹

Díky propojení Land artu a fotografie se čím dál více objevovala myšlenka, že Land artová díla nemusí být nutně tak rozsáhlá a monumentální. Významný představitel Land artu Richard Long začal do galerií přenášet jednoduché přírodní prvky, ze kterých vytvářel jednoduché obrazce. Jeho práce *Vermont Georgia South Carolina Wyoming Circle* je složené ze čtyř druhů kamenů, které jsou poskládány do kruhu. Každý druh kamene pochází z jiného amerického státu. Long často cestoval sám do dalekých krajin a zaznamenával si

---

³¹ HORÁČEK, Radek. *Umění bez revolucí?: proměny soudobého výtvarného umění*. Druhé, doplněné vydání. Brno: B&P Publishing, 2019. ISBN 978-80-7485-191-9. s. 236

RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, sochařství a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8. s. 558-559 s. 546

LUCIE-SMITH, Edward. *Artoday: současné světové umění*. Praha: Slovart, 1996. ISBN 80-85871-97-1., s. 113

své drobné zásahy do přírody, které nikdy veřejnost nespatří doopravdy. Longovo dílo i jeho fotografie vyvolávají náladu určitého místa, v galeriích jeho fotografie doprovázejí krátké texty nebo mapy.

Obr. 8 Richard Long, *Vermont Georgia South Carolina Wyoming Circle*

Současní umělci

Vybrala jsem si čtyři různorodé umělce, kteří se odlišnými způsoby věnují environmentální a ekologické problematice. V následujících kapitolách se budu věnovat Olafurovi Eliasonovi, Janě Doležalové, Krištofovi Kinterovi a Veronice Richterové a popíšu jejich způsob tvorby.

1.4.5 Olafur Eliasson

Ráda bych se věnovala dánskému výtvarníkovi Olafurovi Eliassonovi, jehož multimediální tvorba je známá po celém světě. Tohoto umělce jsem si vybrala kvůli projektům, které se věnují environmentální problematice a pobízí diváky k zamyšlení se nad otázkami, které se týkají životního prostředí. Umělec studoval na Dánské královské akademii výtvarných umění a později se přestěhoval do Berlína. Od roku 1997 uvádí rozsáhlé samostatné výstavy, ve kterých představuje instalace, obrazy, sochy, fotografie a filmy. Eliasson zkoumá vnímání, pohyb, pocity sebe samotného a společnosti. Jeho tvorba se neomezuje pouze na galerie, ale do svých projektů zapojuje publikum, zasahuje do veřejných prostorů, věnuje se uměleckému vzdělávání, formování politiky i klimatickým opatřením. Jeho instalace se zaměřují na možné způsoby vnímání životního prostředí. V roce 2019 byl Olafur Eliasson jmenován velvyslancem dobré vůle pro opatření v oblasti klimatu a cílů udržitelného rozvoje.³²

Jedním z jeho významných projektů je *The weather project*, ze kterého je patrný jeho zájem o přírodní živly. Projekt představený roku 2003 v Tate Modern v Londýně působí nevšedním až mysteriálním dojmem. Eliasson zobrazuje obrovský půlkruh podobající se slunci, pomocí mnoha barevných lamp, které se odrážejí v zrcadlovém stropě. Světlo procházelo oparem z cukru a vody. Na strop zavěsil hliníkové rámy obložené zrcadlovou fólií, což vytvářelo efekt zdvojnásobené velikosti sálu. Publikum mělo možnost se sálem procházet, lehnout si na podlahu a sledovat tajemnou atmosféru místa.³³ Toto dílo dle mého

---

³² Eliasson, Olafur. Biography. [online] Dostupné z: <https://olafureliasson.net/biography> [Citováno: 2024-2-15]

³³ WILSON, Michael. *Jak číst současné umění: umění 21. století zblízka*. Přeložil Lucie SIMEROVÁ, přeložil Milan GUŠTAR. Artberry. Praha: Kniha Zlin, 2017. ISBN 978-80-7473-620-9. s. 128

názoru představuje jedinečný zážitek z hlediska vizuálních efektů, ale také v rámci stavu přírody. Projekt ve mně evokoval myšlenky týkající se globálního oteplování.

Obr. 9 Olafur Eliasson, *The weather project*

Dalším projektem, na kterém spolupracuje s geologem Minikem Rosingem je *Ice watch*, kde vystavuje v roce 2014 v Copenhagenu na náměstí 12 kusů grónských ledovců uspořádaných do tvaru hodin. Projekt souvisí se zprávou od IPCC OSN o změně klimatu. *Toto interaktivní prostředí podněcuje diváky k hlubokému zamyšlení a vyzývá je k uvědomění si skutečnosti, že klimatická změna je nepopíratelná skutečnost. Projekt je mířen na jednotlivce, ne na politiky, vědce, média nebo nevládní organizace.* (Dekila Chungyalpa, environmental strategist).³⁴

Na jeho výstavu reagoval například profesor psychologie Elkeho Weber, podle kterého opatření v oblasti změny klimatu vyžaduje také motivaci ke změně životního stylu, který souvisí s výběrem potravin, cestovních návyků, zdrojů energie a mnoha dalších faktorů. Změna je velmi náročná a plná nejistot. Podle něj klimatičtí aktivisté doposud motivovali ke změnám životního stylu pocitem viny a strachem, což podle Webera není správný způsob. Tyto negativní zprávy mohou mít opačný účinek a lidé se tématu klimatické

Fondation Beyeler. 2024. Life: Fondation Beyeler. [online] Dostupné z: <https://life.fondationbeyeler.ch/en/> [Citováno: 2024-2-15]

³⁴ ELIASSON, Olafur. 2014. Ice Watch Copenhagen. [online] Dostupné z: <https://olafureliasson.net/icewatchcopenhagen/> [Citováno: 2024-2-15]

změny raději začnou vyhýbat. Tvrdí, že je nezbytné, aby byly nalezeny pozitivní motivační faktory, které budou poskytovat naději na dosažení pokroku směrem k lepší budoucnosti.³⁵

11. prosince 2018 vystavuje v Londýně u Tate modern a u sídla společnosti Bloomberg další bloky ledovců pocházející s Grónska. Vzhledem k tomu, že Grónský ledový příkrov ztrácí ročně 10 000 podobně velkých bloků, nemělo toto vylovené množství ledu v Grónsku vliv. Umělec vyzývá kolemjdoucí, aby si sáhli na tající ledovce a nabádá je, aby se stali svědky ekologických změn. Jeho cílem je, abychom nebyli pouze pasivními diváky, ale abychom si uvědomili, že se změny týkají nás všech a musíme nalézt společnou sílu pro kolektivní změny v této oblasti.³⁶ Projekt Ice watch mi přijde jako skvělý způsob, jak komunikovat s veřejností ohledně změny klimatu. Považuji ho jako nosiče zpráv, který zaujme i ty, kteří se o ekologické problémy nezajímají.

Obr. 10 Olafur Eliasson, *Ice watch*, Tate Modern, London, 2018

1.4.6 Jana Doležalová

Jana Doležalová je česká umělkyně, která studovala na umělecké fakultě v Ústí nad Labem a poté pokračovala na pražské akademii v ateliéru monumentální tvorby Jiřího Příhody. Její tvorbu můžeme považovat za environmentálně angažovanou, a proto jsem se této umělkyni rozhodla věnovat. V jejím sdělení můžeme vnímat naléhavost a také svědectví

---

³⁵ (Tamtéž)

³⁶ ELIASSON, Olafur, ROSING, Minik. Ice Watch London. [online] Dostupné z: <https://icewatch.london/> [Citováno: 2024-2-15].

o proměnách dnešního světa. Jana Doležalová využívá k vyjádření svých myšlenek performance v krátkých videích a instalace skládající z jednotlivých prvků, které dohromady tvoří prostředí, ve kterém má každý své místo a stává se nepostradatelnou součástí. Jedním z témat, které umělkyně rozvíjí, je odpovědnost jednotlivců k okolí. Její instalace jsou často poskládány z nalezených přírodních materiálů, ze kterých vytváří objekty. Můžeme sledovat, že její práce na sebe navazují a vzájemně spolu souvisí, objekty z přírodnin zobrazuje ve svých videoperformancích.

Jedním z témat, kterým se umělkyně věnuje je vymírání živočichů. Autorka zveřejňuje tříhodinovou nahrávku *The IUCN Red List (2011)*, latinsky předčítá seznam ohrožených živočichů. Nahrávka je čtena bezvýrazným tónem a seznam ohrožených druhů jako kdyby nikdy neměl skončit. Autorka naráží na neschopnost lidí s tímto problémem cokoliv dělat. V roce 2012 vznikl snímek *Návrat tetřeva hlušce do českých lesů*, kde autorka přináší vycpaného tetřeva zastřeleného jejím dědečkem roku 1938. Snímkem chce ukázat, že jsme schopni vyhubit ohrožený druh, který tu s námi žil od pradávna, za pouhé dvě generace. Umělkyně těmito akcemi poukazuje na jeden z nejvýznamnějších environmentálních problémů, čímž je masové vymírání živočichů.

Doležalová se také zabývá otázkou vlastnictví zvířat a kořistnického přístupu k přírodě. Ve videu *Měnící se atributy kulturního dědictví* z roku 2012 zaznamenává přestavbu loveckého posedu. Umělkyně se zabývá myšlenkou, zda-li má některý z ptáků větší právo žít svobodně než ten druhý.

Postupně se umělkyně začíná odklánět od performancí, která mají jasná sdělení a začíná vytvářet alegorické instalace, ve kterých vyjadřuje komplexnější environmentální problematiku. Mohu zmínit například výstavu *Proměnná společnost v popelu Fénixe*, která se uskutečnila v brněnské Galerii mladých. Lidskou společnost připodobňuje k legendě o ptákovi Fénixovi, který za svůj život prochází cyklem zániku a sebeobrození. Dvě konstrukce složené z dřevěných prken připomínají rozevřená křídla orla a albatrose, dvě podoby bájného ptáka Fénixe a také dvě fáze jeho života. Na křídlech můžeme pozorovat

přírodniny a malé předměty z recyklovaného materiálu. Instalace zobrazuje narušený ekosystém a stopy, které vedou k přírodní katastrofě.³⁷

Obr. 11 Jana Doležalová, *Proměna společnosti v popelu Fénixe*

1.4.7 Krištof Kintera

Krištofa Kintera, jednoho z nejvýznamnějších osobností mladé generace, jsem si vybrala díky jeho tvorbě, která je dle mého názoru silně zaměřena na environmentální a ekologickou tematiku. Krištof Kintera je známý v České republice i v zahraničí. Je absolventem Akademie výtvarných umění v Praze. Kintera se nejraději pohybuje ve veřejném prostoru, vytváří sochy, složité instalace a pracuje s kombinovanou technikou. Věnuje se pohybu, interaktivnímu prostředí, performanci a scénografii. Jeho umění je specifické kombinováním velkého množství materiálů a předmětů z běžného života, které přeměňuje, propojuje s jinými předměty a utváří mezi nimi nové vztahy. Jeho díla jsou poutavá a hravá, jeho tvorba je zajímavá pro všechny věkové kategorie, ale zároveň jeho díla nejsou primitivní a skrývají v sobě hlubší smysl.

---

³⁷ NAVRÁTIL, Ondřej. *Řečiště a vlna: české umění a environmentální problematika na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9837-4., s. 103-107

MORAVCOVÁ MICHLOVSKÁ, Nina (2018). Artlist – centrum pro současné umění Praha: Jana Doležalová. [online] Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jana-dolezalova-108700/> [Citováno: 2024-3-20].

Mezi lety 1997-1998 vystavuje Spotřebiče. Spotřebiče slouží ke spotřebě energie a pro diváka působí sice atraktivně, ale tyto předměty se nedají používat.³⁸

Obr. 12 Krištof Kintera, *Spotřebiče*

Kintera se také věnoval recyklované elektronice, které dává nový život v podobě různých instalací. Na výstavě *Nervous Trees* v Rudolfinu v roce 2017 představuje svou tvorbu z posledních 5 let. V bývalé Masarykově pracovně vystavuje ulomený lustr, který pochází z doby, kdy bylo Rudolfinum sídlem československého parlamentu. Vedle něj navozil hromadu znečištěného sněhu, který zobrazuje kontaminaci vody. Součástí výstavy je instalace *Postnaturalia*, kterou provází motiv věcí, které nebyly vyrobeny pro krásu, ale pro funkčnost. Zobrazuje syntetickou přírodu neboli jak může příroda vypadat, kdyby bylo tvořeno elektronikou, kterou vytvořil člověk. Instalace připomínající nervovou soustavu je tvořena kabely, cívkami, měděnými dráty, elektrickými součástmi.

---

³⁸ Aktuálně.cz. 2024. Krištof Kintera slaví padesátiny: Umělec, který "hodlá zachránit svět před sebou samým". [online] Dostupné z :<https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/kristof-kintera-50/r~4e57195657a311eea9eeac1f6b220ee8/> [Citováno: 2024-3-20].

MORGANOVÁ, Pavlína (2005). *Artlist – centrum pro současné umění Praha: Krištof Kintera*. [online] Dostupné z: <https://www.artlist.cz/kristof-kintera-187/> [Citováno: 2024-3-20].

KORECKÝ, David. *Galerie Rudolfinum. Kristof Kintera: Nervous Trees*. [online] Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/> [Citováno: 2024-3-20].

VITVAR, Jan H. *Umění, kterému nikdo nerozumí: historiky z podsvětí výtvarné kultury*. V Praze: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-194-1., s. 18

Obr. 13 Krištof Kintera, *Postnaturalia*

Celá výstava se také týká otázky lidských odpadků a neekologičnosti v sochařství a lidské činnosti. Kintera sváží odpad ze sběrných dvorů zpět a dává mu nový potenciál v galerii. Socha *Démon růstu* je sestavena z kulatých předmětů – míčků, balonků nebo vánočních ozdob. Symbolizuje nekontrolovatelný růst či podle Kintery něco jako rakovinné bujení. Podle něj jsme jako lidská společnost přehlčení věcmi.

Název *Nervous Trees* vznikl podle sochy, kterou Kintera vytvořil v jiném období. Tato třesoucí se socha vybízí k zamyšlení, zda-li je možné, aby stromy byly nervózní. Na první pohled na mě působí toto dílo jako varování, strach nebo jakási nestabilita. Naše zeměkoule stojí na úzkých a třesoucích se kmenech. Na první pohled ve mně tato socha evokovala myšlenku, že naší lidskou existenci má v moci příroda, která je ale lidmi postupně devastována. Kintera však tvrdí, že nemá strach o přírodu, ale spíše o lidskou existenci. Mocná a silná příroda zde přetrvává, ale lidstvo může vyhynout. V knize s názvem *Krištof Kintera* zmiňuje svou nervozitu z civilizačních neduhů, protože žádné umění, ani on sám nenabízí celospolečenské řešení. Instalace *Public Jukebox* je interaktivní vzhledem k tomu, že si divák může vybrat muziku či zvuky, které si sám zvolí.

Obr. 14 Krištof Kintera, *Nervous trees*

Poslední částí výstavy jsou nahromaděné pračky a prádlo, které vytvářejí hluk a třesení. Každý zná zvuk pračky a podle autora je tento zvuk svým způsobem spirituální záležitost. Souvisí s rituálem, kterým je očista. Zvuk jedné pračky může připomínat domov, ale rozeznění více praček může působit až hrůzostrašně. Tyto hrozivé zvuky mají nést poselství celé výstavy. Autor si je vědom toho, že elektronický odpad je prakticky nezničitelný a zůstane tu déle než celé lidstvo. On mu ale může věnovat nový život v podobě svých instalací.³⁹

---

³⁹KŘENKOVÁ, Hana. Český rozhlas. 2024. Instalace Postnaturalia: pozoruhodná příroda z počítačů, drátu a starých obrazovek. [online] Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/instalace-postnaturalia-pozoruhodna-priroda-z-pocitacu-dratu-a-starych-obrazovek-5343132> [Citováno: 2024-3-20]

YouTube. 2024. "Krištof Kintera a Jonáš Zbořil provádí výstavou Nervous trees v Rudolfinu" [online video]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=namFDv2aFbQ&t=427s> [Citováno: 2024-3-20].

Galerie Rudolfinum. 2024. Kristof Kintera: Nervous Trees. [online] Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/> [Citováno: 2024-3-20].

VITVAR, Jan H. Umění, kterému nikdo nerozumí: historiky z podsvětí výtvarné kultury. V Praze: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-194-1., s. 21-22

KINTERA, Krištof, Karel SRP, Mariana SERRANOVÁ, Magdalena WELLS a Lawrence WELLS. Krištof Kintera. V Řevnicích: Arbor vitae, 2012, 277 stran : ilustrace (převážně barevné) ; 29 cm. ISBN 978-80-87164-96-9.

Obr. 15 Krištof Kintera, *We all Want to Be Cleaned*

1.4.8 Veronika Richterová

Veronika Richterová, česká umělkyně specializující se především na recyklované umění, PET-art a non-mad-design, je živým důkazem toho, že i z odpadových materiálů lze vytvořit krásná umělecká díla. Tato vlastnost mě přivedla k zařazení této umělkyně do své bakalářské práce. Její inspirativní tvorba mě zaujala především proto, že dokáže proměnit opomíjené a nechtěné předměty v atraktivní a okouzlující artefakty.

Jak jsem již zmínila, Richterová se věnuje PET - artu aneboli umění z plastových předmětů. Ty pomocí tepla deformuje a mění jejich tvar. Této technice se začala věnovat od roku 2004 a nyní se jí podařilo vyvinout mnoho výtvarných technik, při kterých mění lidský odpad v umělecká díla. Její tvorba je spojena s ekologií a udržitelností. Společně s Michalem Cihlářem se zabývají vším, co souvisí s PET, dokumentují nápady různých tvůrců a jejich cílem je shromáždění všeho, co se týká tvořivé recyklace. Plastové lahve se vyrábějí například z ropy a mají velmi negativní vliv na životní prostředí. Umělkyně se snaží najít co nejvíce možností, jak plast recyklovat a využít ho k výrobě nových předmětů.⁴⁰

---

⁴⁰ Artemperature. "Plastic Bottle Art by Veronika Richterová." [online] Dostupné z: <https://www.artemperature.com/plastic-bottle-art-by-veronika-richterova/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "PET" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/pet/> [Citováno: 2023-12-19].

Richterová tvoří různé PET – art plastiky, z lahví ztvárňuje podmořský svět – ryby, medúzy, korály, přeměňuje je na rostlinstvo – palmy a kaktusy, všemožné květiny nebo na mnoho druhů hub či zvířat. Její tvorba je velmi pestrá, různorodá a barevná.

Obr. 16 Veronika Richterová, *Palmy a kaktusy* foto Michal Cihlář

Polyethylentereftalát neboli PET má nejširší využití v podobě PET lahví, využívá se také k balení kosmetických prostředků, ale lze využít také při výrobě displejů, na výrobu textilních vláken či k izolaci elektrického proudu. V České republice funguje od roku 1997 společnost EKO-KOM, která sdružuje obchodní společnosti, které vyrábějí obaly, a současně obce, které musí zajistit sběr a svoz tříděného odpadu. Podle výpočtů dnes třídí zhruba tři čtvrtiny obyvatel, ale stále se stává, že odpad uniká do volné přírody. Proto se diskutuje o systému zálohovaných PET-lahví. PET lze snadno recyklovat, v České republice se například využívá na výrobu recyklovaných vláken v textilním průmyslu. Ta se přidávají do příkrývek, spacích pytlů nebo jako výplň do zimních bund. Další možností recyklace je výroba nových lahví, které se pomocí chemické technologie přemění v PET-M, které je svými vlastnostmi srovnatelná s klasickou PET. Stinná stránka PET výrobků je, že se v přírodě nerozkládají, protože jsou velmi odolné vůči změnám teploty.

V České republice jsou poměrně oblíbené akce, které směřují k ekologickému zacházení s odpady. Oblíbené jsou tyto akce u dětí a zaměřují se například na sběr různých odpadních materiálů, ze kterých se vyrábějí zajímavé výtvarné artefakty, ale také směřují mladé děti ke správným ekologickým návykům. V roce 2007 děti z Uherského hradiště sestavily rozsáhlou mozaiku z 122 222 víček. Také ve školách na hodinách výtvarné výchovy pedagogové častěji vedou žáky k tvorbě z nejrůznějších odpadních materiálů.

Vzhledem k socialistické minulosti u nás v České republice, kdy byla nedostatečná nabídka zboží, se mnozí lidé rozhodli vyrábět si některé předměty vlastnoručně. Ale ani po roce 1989 lidská vynalézavost a kutilství nevyumizelo. PET – lahve se u nás začaly využívat právě až po pádu železné opony a jsou jedním z nejvíce používaných materiálů, který je možný využít třeba v zahrádkářství. Z PET – lahví lze zhotovit plašítka na krtky či ptactvo, dále závaží, které pomáhá mladým stromkům ve správném růstu větví, jako lapače škůdců, nebo krmítka pro přezimující ptáky. Výrobky z PET – lahví nemusí být pouze funkční, ale i dekorativní.⁴¹

Veronika Richterová věnuje pozornost také non-mad-designu. Ten spočívá v práci z lokálně dostupných materiálů, pokud možno za žádné finanční náklady. Soustředí se na lidi, kteří se ocitli v nouzi. Richterová využívá svých zkušeností práce s odpadkovým materiálem a vytváří z něho užitečné předměty, které zlepšují životní podmínky lidem, kteří žijí v uprchlických táborech.⁴² Dům z palet a petlahví – PalletBottleCabin slouží uprchlíkům jako přechodný přístřešek, který má za cíl poskytnout jeho obyvatelům větší soukromí a pocit bezpečí domova. Umělkyně používá k výstavbě dopravní palety, které se v průmyslových zónách povalují a nemají žádné využití a zhruba 800 kusů PET lahví, které

---

⁴¹ RICHTEROVÁ, Veronika. "PET" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/pet/> [Citováno: 2023-12-19].

⁴²RICHTEROVÁ, Veronika. "No Mad Design" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/no-mad-design/> [Citováno: 2023-12-19].

se v oblastech těchto táborů příliš netřídí. Lahve jsou naplněny pískem či zeminou, což je vhodné k izolaci, údržbě tepla a ke stabilitě stavby.⁴³

Obr. 17 Veronika Richterová, *PalletBottleCabin*

Richterová PET – lahve také zužitkovává jako květináče, které jsou založené na samozavlažovacím principu, díky kterému šetří vodu.⁴⁴ Umělkyně ale dokáže vyrobit i složitější technologie a plechovku s barelem přeměňuje na pícku, která se nastavuje ke kamnům.⁴⁵ Malá kamínka skládá z plechovek a konzerv, jejich výhodou je, že jejich sestavení je poměrně jednoduché a zvládne ho každý. Kamínka produkují minimum kouře a

---

⁴³RICHTEROVÁ, Veronika. "Pallet Bottle Cabin - Dům z palet a PET lahví" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/palletbottlecabin-dum-z-palet-a-petlahvi/> [Citováno: 2023-12-19].

⁴⁴RICHTEROVÁ Veronika. "Nomádké rostliny" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/nomadske-rostliny/> [Citováno: 2023-12-19].

⁴⁵RICHTEROVÁ, Veronika. "Pícka z barelu" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/picka-z-barelu/> [Citováno: 2023-12-19].

spotřebovávají malé množství paliva, jako jsou menší kusy dřeva, šišky nebo větvičky.

⁴⁶Mimo různé možnosti, jak potraviny ohřát, se Veronika také pokusila o způsob, jak potraviny udržet v chladnu a déle. Její inspirací jsou chlupaté „ledničky“, se kterými se můžeme setkat v Africe nebo v Indii. K stavbě je potřeba deka, ručník, nit a jehla, plastová bedna a písek. Deku se sešije do pruhů a je naplněna pískem a je obložena kolem bedýnky, která je poté prolita vodou a zastíněna ručníkem. ⁴⁷

Obr. 18 Veronika Richterová, *Chlupatá lednička*

---

⁴⁶ RICHTEROVÁ, Veronika. "Univerzální kamínka" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/univerzalni-kaminka/> [Citováno: 2023-12-19].

⁴⁷ RICHTEROVÁ, Veronika. "Chlupatá lednička" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/chlupata-lednicka/> [Citováno: 2023-12-19].

1.4.9 Závěr – porovnání čtyř výtvarných současných umělců

Ráda bych nyní porovнала tvorbu vybraných umělců. Olafura Eliassona a Janu Doležalovou vnímám spíše jako výtvarné aktivisty, protože veliké množství jejich děl se zaměřuje na ekologická a environmentální témata a jejich díla přímo odkazují na konkrétní environmentální problémy a slouží jako prostředek ke zviditelnění těchto témat. Jejich umění tedy považuji jako formu uměleckého aktivismu, které cílí na změnu prostřednictvím vizuálního sdělení.

Eliassonova tvorba zahrnuje monumentální instalace, které začleňuje do veřejného prostoru a umožňuje skrze ně divákům poznat jednotlivé environmentální problémy na vlastní kůži. Jana Doležalová využívá ve své tvorbě různé techniky a média, skrze které reflektuje a přímo odkazuje na ekologické krize. Tvorbu obou zmíněných umělců považuji za komunikativní a účelovou a myslím si, že úspěšně přispívají k veřejnému povědomí o těchto tématech.

U tvorby Krištofa Kintery vnímám mnoho ekologicky zaměřených témat, ale jeho díla jsou mnohoznačná a autor sám cílí na to, aby bylo jeho umění komunikativní a nezanechávalo ucelené vzkazy. V jeho dílech vnímám častou kritiku konzumní společnosti, ale jeho umění je zároveň humorné, hravé a skrývá v sobě mnoho dalších významů. Výstava *Nervous Trees* ve mně evokovala mnoho myšlenek a emocí. Na Kinterově tvorbě mě fascinuje jeho schopnost propojit technologické prvky s prvky přírodními. Některé jeho instalace na mě působily, jako by v sobě nesly určitý paradox – květina, která je vyrobena z elektronického odpadu, zeměkoule na třesoucích se větvích. Já v jeho tvorbě vidím vzkaz, který si právě pohrává s touto myšlenkou. V těchto instalacích vnímám určitý kontrast mezi technologií a přírodou a nutí mě se zamyslet nad jejich vzájemným vztahem a důsledky spojením těchto dvou prvků. Podobně jako u díla *Mechanická hlava* mám pocit, jako by autor směřoval k lidskému odklonu od přírody. Jeho dílo považuji za důležité také kvůli tomu, že materiál který využívá, je recyklovaný, stejně jako u Veroniky Richterové.

Veronika Richterová se věnuje konkrétně PET artu a non-mad designu a její umění přímo cílí na udržitelný životní styl. Její tvorba mě ohromila ze všech umělců nejvíce, protože její PET plastiky jsou nejen estetickým zážitkem, ale také mají hluboký ekologický podtext. Její tvorbou jsem se nadále rozhodla inspirovat v didaktické části.

2 Praktická část

2.1 Úvod do malířského cyklu

V rámci své praktické části jsem se rozhodla vytvořit výtvarný cyklus děl, které reflektují environmentální témata. Ráda bych nejprve vysvětlila důvody, které mě vedly k tomu, abych se ve své výtvarné části věnovala právě této tematice, přiblížila své cíle a také motivaci. Kromě toho konkrétněji popíšu jednotlivá díla a proces při jejich tvorbě. Chtěla bych zdůraznit, že mým záměrem není poskytnout divákům jednoznačná sdělení, ale chtěla bych, aby se sám mohl nad obrazy zamyslet a vytvořit si tak vlastní interpretace.

Žijeme v době, která jde neskutečně rychle dopředu a všechna lidská aktivita má bezpochybně rozsáhlý vliv na náš ekosystém, a právě kvůli našemu vlivu naše životní prostředí čelí mnoha negativním dopadům. K těmto problémům můžeme zařadit klimatickou změnu, znečišťování hydrosféry, pedosféry a atmosféry, vymírání živočišných i rostlinných druhů. Setkáváme se s odlesňováním, nadměrnou konzumací živočišných produktů, spotřebou a plýtváním. Podle mého názoru se ale naštěstí otázky spojené s životním prostředím a jeho ochranou dostávají v poslední době do popředí veřejného vědomí a stávají se čím dál více aktuálním tématem. Často si však pokládám otázku, jak je možné, že i přes to, že je zřejmé, že je naše životní prostředí ohrožené, tak toto téma stále podceňujeme a mnohdy si blížící se ekologickou katastrofu nepřipouštíme a spíše se jí snažíme přehlížet.

Během svého života jsem si sama prošla mnoha změnami, co se týče pohledu na životní styl. Dříve jsem si tolik neuvědomovala, jak moc je důležité o těchto tématech vědět. Svůj názor na dosavadní životní styl jsem ale změnila na střední škole díky našemu pedagogovi, který dokázal mnoho informací ohledně ohroženého životního prostředí a udržitelného životního stylu vysvětlit a zároveň nás motivovat ke změně. Od té doby jsem se sama začala o tuto tematiku zajímat a sama jsem se začala postupně měnit. Chtěla bych, aby moje práce nebyla jen estetickou záležitostí, ale aby divákům přinesla různé otázky k zamyšlení nad naším vlivem na planetu. Podle mého názoru může právě informovanost

přispět ke změnám. Čím více lidí bude mít povědomí o dopadech lidského chování na naše životní prostředí, tím více můžeme společně přispět k udržitelnějšímu způsobu života.

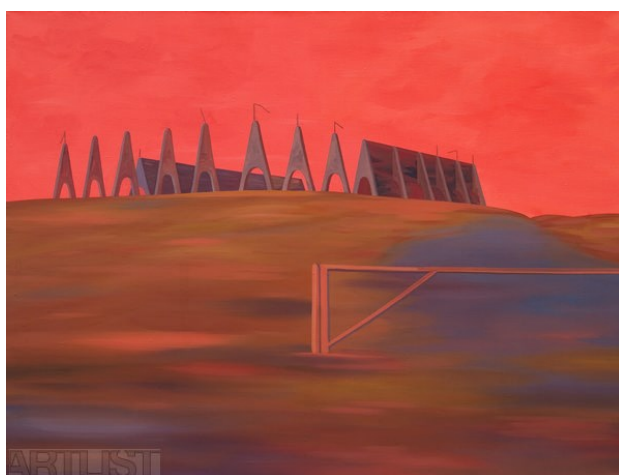
Již od samého počátku svého života jsem měla velmi pozitivní vztah k přírodě, a to především kvůli tomu, že jsme s rodiči často cestovali do přírody. Jako malá jsem si ještě neuvědomovala, jak moc je důležité navštěvovat přírodu. Ale myslím si, že si člověk vybuduje silné pouto právě k něčemu, co zná od mala. I nadále ráda trávím svůj volný čas mimo město a čas v přírodě pro mě znamená především radost a uvolnění. Uvědomila jsem si, že mě příroda inspiruje i při tvorbě, naučila jsem se obdivovat její krásu. To souvisí i s mým zájmem o ochranu životního prostředí a považuji za velmi důležité, abychom všichni o přírodu pečovali.

Z veliké škály možností výtvarných technik jsem si vybrala malbu, protože je to technika, které se věnuji nejdéle a nejvíce mě naplňuje. Pomocí malby je pro mě nejpřirozenější zachytit vlastní myšlenky a pocity. Malba je mi blízká a skrze ni dokážu nejvíce uplatnit vlastní kreativitu. Je to technika, při které se cítím nejjistější, co se týče dovedností, ale stále se učím a objevuji nové možnosti.

2.1.1 První obraz

Výsledné dílo zachycuje krajinnou scénu, v níž praská země a vzniká v ní rozsáhlá trhlina, na obzoru stojí továrna vypouštějící dým a osamělý, suchý a umírající strom. Jak jsem již zmínila v úvodu, nerada bych poskytla konkrétní interpretaci díla, protože je důležité, aby si každý divák utvořil vlastní názor na obraz, a myslím si, že každý může v díle najít vlastní perspektivu nebo najít konkrétní symbol, který považuje za klíčový. I přes to se zaměřím na možné významy obrazu.

Můj první obraz je inspirován malbou Tomáše Císařovského *Libeznice* z roku 2004, který mě zaujal svou barevností a skoro až apokalyptickým nádechem. Císařovský se mimo jiné ve svých malbách věnoval tématům krajiny. Obraz *Libeznice* je součástí cyklu *Prázdniny v Čechách* a v něm se věnuje české krajině a jejím proměnám.⁴⁸

Obr. 19 Tomáš Císařovský, *Libeznice*

Jedním z nejvýraznějších motivů, který jsem zobrazila, je strom bez listí, který stojí sám na jakési pláni, kterou jsem se snažila vyobrazit tak, aby působila na diváka pustě a bez života. Strom je pro mě velmi důležitým symbolem a v mém díle může mít interpretaci dva rozměry: strom, který pomalu usychá a uvadá, může evokovat smutek či beznaděj, což je důsledek negativních dopadů lidské činnosti a bezohlednosti vůči životnímu prostředí, jako je například odlesňování. Naopak ale strom může symbolizovat radost nebo sílu, protože i ve stavu, kdy pomalu umírá, si dokáže zachovat svou krásu. Strom může také připomínat

---

⁴⁸ PŘIBÁŇ, Jiří. *Obrazy české postmoderny*. [Praha]: KANT, 2011. ISBN 978-80-7437-041-0., s. 27-28

důležitost ochrany životního prostředí a úctu k přírodě a může diváka navést k myšlenkám týkajících se změny životního stylu. Tento strom tedy nemusí být pouze fyzický objekt, ale může symbolizovat veliké množství různých myšlenek.

Na pusté pláni se objevuje rozsáhlá trhlina, která je mnohoznačným motivem. Pro mě trhlina představuje zranitelnost přírody. Někdo může v trhlině vidět například význam degradace půdy nebo sucha. Trhlina však může rozdělovat svět na dvě poloviny, může také zobrazovat odpojení člověka od přírody. Trhlina také může nést význam křehkosti, nerovnováhu nebo ohrožení.

Továrna, z níž vychází znečištěný dým, který vytváří na nebi obrovský oblak, může působit poměrně jednoznačně. Může vyjadřovat znečištěné ovzduší či smog. To může mít dopad i na lidskou psychiku. Pro mě osobně mají průmyslové a znečištěné oblasti poměrně negativní dopad na mou náladu i duševní pohodu. Znamenají pro mě spíše úzkost a ztrátu klidu.

V průběhu procesu malby jsem se rozhodla vytvořit ohnivé nebe jako pozadí mého obrazu. Během tvůrčího procesu jsem se několikrát zamýšlela nad významem tohoto prvku. Ptala jsem se sama sebe, jestli jsem tím chtěla vyjádřit pouze krásný a dramatický západ slunce, který by vytvářel kontrast oproti poškozené přírodě, nebo jsem chtěla vytvořit spíše dojem až apokalyptické atmosféry. Interpretací je tedy mnoho, někoho možná obraz podnítl k zamyšlení se o stavu našeho světa. Pro jiného diváka však nebe může působit spíše jako estetický a dramatický zážitek.

Kdybych měla zhodnotit finální podobu obrazu, myslím si, že se mi podařilo na plátno přenést několik různých myšlenek, a mám pocit, že obraz vyvolává různé otázky, což bylo mým záměrem.

Obr. 20 Anna Mílková, *akryl na plátně*
50x60

2.1.2 Druhý obraz

Právě proto, že mám ráda přírodu, chtěla jsem do svého cyklu zařadit obraz, který zachycuje místo, kde se cítím příjemně. Ve svém cyklu jsem neměla v plánu malovat pouze krajiny, které jsou nějakým způsobem poničené, ale chtěla jsem zobrazit i místo, které bude zachycovat čistou přírodu. Les jsem namalovala z více důvodů. Ráda trávím svůj volný čas v lese a je to pro mě důležité místo pro odpočinek a inspiraci. V oblíbené mám nejvíce jehličnaté lesy porostlé mechem, protože je mám spojené s Krkonošemi, kam jsem jezdila, když jsem byla malá. Vždycky mě fascinoval pohled na stromy, skrze které prosvítají sluneční paprsky. Rozhodla jsem se inspirovat v lese, který se rozprostírá poblíž Tábora, což je město, ve kterém žiji. V lese jsem si udělala několik fotografií, které jsem pak použila jako předlohu pro malbu. Tuto předlohu jsem použila především pro to, abych mohla v malbě realisticky zobrazit stíny, ale nesnažila jsem se o identickou kopii fotografie a les jsem vyobrazila podle vlastní představy. Fotografie mi také pomohla při nákresech kompozice. Zvolila jsem si kompozici, která zachycuje pouze spodní části kmenů, aniž by byly viditelné koruny stromů. Tento pohled mě zaujal, protože ukazuje pouze prostor uprostřed lesa bez jakéhokoliv pohledu nahoru, a to vytváří speciální temnou atmosféru.

Dále jsem se snažila o to, aby moje malba vyzařovala obdiv k přírodě a k lesům samotným, protože jsou pro nás nezbytné. Nejenže produkují kyslík a zadržují oxid uhličitý, ale také zadržují vodu a brání proti půdní i vodní erozi. V létě nám lesy snižují teploty a dokonce dokážou pohlcovat hluk. V neposlední řadě jsou lesy místem, kam si chodí lidé odpočinout.

V tomto díle jsem si vyhrála se zelenou barvou a experimentovala jsem při přidávání mnoha odstínů do mechu a na kmeny stromů. Mým cílem bylo namalovat jakýsi tajuplný les, který v sobě skrývá kouzlo a láká každého, aby do něj vstoupil. Zároveň pro mě tento obraz znamená mé vzpomínky na dětství v Krkonoších, kde jsem znala mnoho krásných lesů, ve kterých jsem si hrála a stavěla domečky pro víly. Pro mě osobně obraz působí uklidňujícím dojmem, ale myslím si, že jinému divákovi by mohl připadat až příliš temný.

Obr. 21 Anna Mílková, *akryl na plátně*

2.1.3 Třetí obraz

Můj třetí obraz jsem se snažila pojmout tak, aby působil nejednoznačně. Moje hlavní myšlenka a záměr sice směřuje k environmentálním problémům, ale na diváka tak působit nutně nemusí. Obraz zachycuje vlny uprostřed oceánu, ze kterého vystupuje tajemná žena zahalená do roucha. Její chladná tvář hledí směrem dolů směrem k vlnám a z jejího pohledu tváře nevyzařují žádné konkrétní emoce, ale lze v něm zpozorovat nádech smutku nebo lítosti. Nad ženou se rozprostírá nebe plné mraků, které s sebou mohou nést déšť. Tato ženská postava může ztělesňovat mnoho symbolů. Jednou z možností, jak ji vnímat, je podobenství Panny Marie, která ztvárňuje neposkvrněnost, čistotu, nevinnost, soucit a krásu. Může v sobě skrývat význam ochránkyně a naděje. Zobrazená žena může být také mořskou pannou nebo symbolem přírody. Pokud tato tajemná postava stojící uprostřed oceánu pohlíží smutně, je třeba si položit otázku, proč tomu tak je.

Pro mě osobně se její smutek vztahuje k současnému stavu znečištění moří a oceánů. Skrývá v sobě strach a pocit ohrožení, který vyplývá ze znečištění odpadky, plasty, mikroplasty či chemikáliemi.

Panna Marie, jakožto symbol naděje a víry, je nyní zahlcená úzkostnými pocity. Znamená to, že je něco v nepořádku? Pokud je nešťastná z aktuálního stavu planety, neměli bychom tuto skutečnost přehlížet a měli bychom začít směřovat k udržitelnému rozvoji.

Zaměřila jsem se na hru s odstíny modré barvy, která dodává obrazu jednotnou atmosféru, ale zároveň jsem se snažila o to, aby dílo působilo kontrastně. Postavu jsem zobrazila uprostřed kompozice, aby byla vnímána jako hlavní a nezbytná součást obrazu.

S finálním obrazem jsem spokojená. Na rozdíl od prvního obrazu, jehož sdělení je více přímočaré je tento obraz spíše symbolický, nejednoznačný a může v sobě skrývat více významů.

Obr. 22 Anna Mílková, *akryl na plátně*

3 Didaktická část

3.1 Úvod do didaktické části

Didaktickou část mé bakalářské práce jsem se rozhodla propojit s mou praktickou částí. Využiji své malby, které zobrazují problematiku životního prostředí jako inspiraci pro volnou diskusi s dětmi a následně jako motivaci k jejich vlastní výtvarné tvorbě. Řadu výtvarných aktivit jsem se rozhodla zrealizovat v lesní mateřské školce s dětmi předškolního věku, ve které pracuji. Snažila jsem se diskusi i výtvarné aktivity koncipovat tak, aby byly srozumitelné pro jejich věk a aby zohledňovaly přirozenou zvědavost a radost ze hry v přírodě. Mým cílem je dětem představit problematiku životního prostředí a s ohledem na jejich věk jim ukázat možnosti, jak samy mohou životní prostředí chránit a pečovat o něj. Také se snažím o to, aby si i nadále budovaly kladný vztah k přírodě a uvědomovaly si její důležitost. Mimo jiné jsem se snažila vybrat různé výtvarné techniky, které si děti mohou vyzkoušet.

Lesní mateřská školka, ve které pracuji jako chůva neboli asistentka, se nachází na pozemku vedle lesa. Na pozemku stojí domeček, který slouží jako místo pro šatnu, odpočinek a v zimě zde děti obědvají, provádějí výtvarné činnosti nebo si hrají. Snažíme se, aby většina stráveného času s dětmi probíhala venku, bez ohledu na aktuální počasí. V zimě během svačiny usedáváme u ohně. Naše děti si rády hrají na pískovišti, sbírají různé přírodní poklady jako jsou klacíky, kamínky a šišky. Při průzkumech lesa často stavějí malé domečky pro zvířátka a poznávají fascinující svět stromů, zvířat a hub. Díky každodennímu setkávání se s přírodou jsou děti zvyklé trávit čas venku a díky kvalitnímu oblečení jim nevádí ani déšť ani chlad. Do školky dochází šestnáct dětí ve věku od tří do šesti let. Já jsem si k realizaci didaktické části vybrala děti předškolního věku, protože v tomto věku jsou děti schopni lépe vyjadřovat své emoce, mají rozvinutější slovní zásobu a dokážou slovně vyjadřovat své myšlenky. Jsou schopni porozumět příběhům a také vyprávět o vlastních zážitcích. Na rozdíl od mladších dětí se lépe koncentrují a dokážou pracovat déle, jsou zvědavější a rády se učí novým věcem.

3.2 Environmentální výchova

Má didaktická část se věnuje propojení environmentální výchovy s výchovou výtvarnou, a proto bych ráda stručně popsala, čemu se environmentální výchova věnuje.

V nejširším slova smyslu lze environmentální výchovu definovat jako veškeré vzdělávací úsilí, které má za cíl zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný i budoucí stav životního prostředí. Usiluje o posílení citlivosti a porozumění lidí v řešení otázek týkajících se ochrany životního prostředí. Zároveň se snaží o vytvoření ekologicky příznivé hodnotové orientace, ke které patří střídmost a odmítání konzumního způsobu života. Hledá příčiny ekologické krize a angažuje se v jejím řešení.⁴⁹

I když environmentální výchova není samostatnou vzdělávací oblastí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, vzdělávací oblast s názvem „Dítě a svět“ tuto tematiku zahrnuje. Tato oblast je jednou z pěti vzdělávacích oblastí a zaměřuje se například na prostředí, ve kterém dítě žije.

*Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí (Smolíková, 2004).*⁵⁰Ve své výtvarné práci s dětmi se chci zaměřit na některé cíle rámcového vzdělávacího programu pro mateřské školy, jako jsou:

- Vytváření pozitivního vztahu k životnímu prostředí, ve kterém dítě žije.
- Povědomí a pochopení toho, že aktivity, které jsou způsobené lidskou činností, mohou naše životní prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.

---

⁴⁹ JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Nahlížet - nacházet. Praha: Josef Raabe, c2010. ISBN 978-8086307-95-4.s. 9

⁵⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.s. 27

- Vytvoření povědomí o sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou a planetou Zemí.⁵¹

3.2.1 První výtvarná aktivita

Název: Malujeme naši vysněnou krajinu.

Téma: Malba prostředí, ve kterém by děti i chtěli žít nyní i v budoucnosti.

Motivace: Předložení mého obrazu, jako podnět pro diskusi a inspiraci pro dětský tvůrčí proces.

Výtvarný úkol: Diskuse o životním prostředí a jeho ochraně a následná malba vysněné krajiny nebo prostředí, ve kterém by dítě chtělo žít.

Cíle: mít poznatky o přírodě a prostředí, které dítě obklopuje, dokázat uvažovat o možnostech ochrany přírody, uvažovat o tom, jak by mohlo životní prostředí vypadat, kdybychom přírodu nechránili, rozvoj vyjadřování a sdělování vlastních prožitků a pocitů, rozvoj komunikace, dítě je schopné individuální tvorby podle vlastní imaginace a je schopné se držet zadání, dokáže používat temperové barvy a nanášet je na papír štětcem a umí některé barvy míchat dohromady, dokáže reflektovat proces tvorby a prožitek

Výtvarná technika: Malba temperou na papír pomocí štětce

Vlastní příprava na činnost:

Pro děti jsem si připravila obraz s továrnou, který jim ukážu. Poté jsem si připravila několik otázek, které mi pomohou vést konverzaci s dětmi před samotnou výtvarnou tvorbou.

Popište mi, co vidíte na obrázku. Zaujalo vás na obraze něco? Vidíte něco zvláštního?

Jak na vás obraz působí? Působí na vás spíše smutným nebo veselým dojmem?

Chtěli byste v takovém prostředí bydlet?

Myslíte si, že je na obrázku něco v nepořádku s přírodou?

---

⁵¹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004., s. 27- 28

Mohla by podle vás takhle vypadat krajina v budoucnosti, kdybychom se o ni nestarali?

Myslíte si, že je důležité, abychom se starali o přírodu a neubližovali jí?

Znáte nějaké způsoby, jak můžeme pomáhat našemu životnímu prostředí?

Třídíte odpad a víte, do jakých kontejnerů se dává jaký odpad? Dokážete jmenovat materiály nejčastějšího odpadu? Víte, co to znamená recyklace?

Jsou stromy důležité pro naši planetu? Víte proč?

Je důležité, abychom měli čisté ovzduší? Napadá vás, jak můžeme ovzduší chránit?

Dále jsem si připravila otázky k reflektivnímu dialogu s dětmi.

Popište, co jste namalovali a řekněte mi, proč byste se v takovém prostředí cítili příjemně.

Jak se vám pracovalo?

Jste se svým výtvozem spokojeni?

Průběh činnosti:

Na začátku výtvarné aktivity jsem dětem předložila svůj obraz s továrnou, zemskou trhlinou a se stromem. Nechala jsem je, aby si obraz důkladně prohlédly. Poté jsem jim začala klást připravené otázky, a ještě před tím jsem je upozornila na to, že neexistuje správná odpověď, že nic, co řeknou, není špatně, a zajímá mě čistě to, jak na ně obraz působí.

Na prvním místě děti nejvíce zaujala trhlina, kterou si asociovaly se zemětřesením. Hned poté reagovaly na strom, který se jim zdál zvláštní, protože byl zobrazen bez listů. Dále si všimly továrny a zemské půdy. Obraz na většinu dětí působil spíše neradostně a žádné z dětí by si nepřálo žít v tomto prostředí, protože na ně krajina působila vyprahle a protože se jim nelíbila prasklina v zemi. Dětem se nezamlouvala ani továrna. Na otázku, jestli si myslí, že je na obrázku něco v nepořádku s přírodou, se všichni shodli na tom, že ano. Když jsem se začala ptát na konkrétní postřehy, děti byly poměrně aktivní. Všimli si, že strom na obrázku je suchý a že nejspíše nebude mít nikdy žádné listy ani plody. Nelíbila se jim ani továrna, protože se prý v takovém ovzduší hůře dýchá.

Všichni souhlasili s tím, že je důležité, abychom se o naši přírodu starali, protože se prý v přírodě děti cítí příjemně a čas nejradyji tráví v lese. Děti začaly navrhopvat možnosti,

jak by ony samy mohly přírodě pomoci a chránit ji. Jako první zmínily, že se nesmí pohazovat odpadky na zem a pokud nějaký najdou, tak řeknou dospělému člověku, který odpadek sebere. Také jsme hovořili o to, že není pro naše ovzduší dobré, abychom jezdili často autem a je lepší dát přednost jiným dopravním prostředkům, jako je kolo, koloběžka, skateboard nebo chodit pěšky. Děti také zmínily, že je lepší jezdit hromadnou dopravou – autobusem nebo vlakem. Další otázku, kterou jsem položila, se týkala třídění odpadu. Děti byly schopné vysvětlit, co to znamená, a také dokázaly jmenovat nejčastější materiály odpadků, které produkujeme. Některé si ještě nebyly jisté barvami kontejnerů, ale většina dokázala jmenovat všechny barvy kontejnerů, a i k barvám přiřadit druh odpadu. Také zmínily kontejnery na směsný odpad a kontejnery na elektroodpad.

Ptala jsem se dětí, proč jsou důležité stromy pro naši planetu. Věděly, že kvůli kyslíku a také jako domov pro mnoho druhů zvířat. Povídali jsme si také o tom, proč jsou důležité stromy ve městech a jak dokážou město ochladit. Děti také věděly, že stromy nám dávají různé plody a dokázaly rozdělit stromy na listnaté a jehličnaté. Také dokázaly jmenovat velké množství různých stromů.

Po úvodní diskusi jsem dětem rozdala pevné papíry, štětce různých velikostí s temperami a hadříky na usušení štětce. Zadala jsem jim úkol, aby namalovaly obrázek prostředí, ve kterém by se cítily příjemně a ve kterém by chtěly v budoucnosti žít.

Co se týče techniky, připomněla jsem, aby si každý vždy umyl štětec, když bude chtít změnit barvu, protože by se pak barvy mohly pomíchat. Také jsme se během tvorby učili míchat některé barvy dohromady, protože nám ve školce chybělo více odstínů. Děti si zkoušely namíchat hnědou a růžovou barvu a také zkoušely pomocí bíle barvy zesvětlovat některé odstíny.

Reflexivní dialog jsem s každým vedla jednotlivě, protože má každé z dětí jiné tempo práce a někdo měl obrázek hotový dříve a někdo tvořil déle. Během tvorby spolu ale děti různě komunikovaly mezi sebou a ukazovaly si svá díla navzájem. Děti ve svých dílech často zobrazovaly strom, květiny, louku, slunce, duhu nebo domek, ve kterém bydlí. Všichni mi řekli, že je tvorba bavila a mají z finálního obrázku radost.

Reflexivní bilance:

Ráda bych zhodnotila celou výtvarnou aktivitu. Během procesu jsem si všimla mnoha zajímavých momentů a celou aktivitu hodnotím pozitivně, a to z mnoha důvodů. Myslím si, že se mi podařilo děti přimět k zamyšlení se o otázkách týkajících se životního prostředí a také mám pocit, že si z celého procesu tvorby odnesly ponaučení i nové informace. O tématu dokázaly přemýšlet i mluvit a samy uměly navrhnout různé možnosti, jak samy mohou ochraňovat naši planetu. Samotnou mě překvapilo, jaké množství znalostí o tomto tématu mají.

Myslím si, že můj obraz posloužil jako velmi účinný zdroj motivace, protože připoutal dětskou pozornost a přivedl je k různým otázkám ještě před tím, než jsem jim otázky začala pokládat já. Myslím si, že některé děti trochu navázaly na můj obraz, co se týče motivu stromu a jeho rozvětvení. Děti ve školce malují a kreslí často, stromy ale zobrazují jiným způsobem a větve často skryjí za listy tak, že nejsou vidět. Ale tentokrát se děti snažily větve zviditelnit a upozorovala jsem snahu o jejich realističtější zobrazení.

Obr. 23 Fotografie dokumentující průběh výtvarné aktivity

Jeden z chlapců zobrazil krajinu za slunečního denního svitu a poté mě poprosil o další papír a namaloval krajinu ve tmě. Na to reagoval jeho kamarád, který mu řekl, že by přece nechtěl žít ve tmě. Oba se dali do řeči a z jejich rozhovoru vyplynulo, že je den stejně

důležitý jako noc, protože v noci spíme a spánek je pro nás důležitý. Také si povídali o tom, že mnoho zvířátek ve sne spí a v noci loví. Jedna dívka namalovala několik zvířat. Pověděla mi, že to jsou srnky a zobrazila je, protože jsou podle ní zvířata důležitá.

Obr. 24 Ukázka dětských maleb

Na výtvorech jsem si všimla určitých specifik při zobrazování objektů a situací. Pro předškolní děti je typická snaha o to, aby se jejich kresby alespoň přibližně podobaly realitě. Konkrétní věci pak zobrazují po určitou dobu stejným způsobem. Lidskou postavu děti zobrazují nejčastěji ve frontální pozici, zvířata naopak z bočního pohledu. Předškoláci často prolínají jejich vlastní fantazii s realitou. Své výtvary přizpůsobují tak, aby zobrazili to, co jim na daném objektu připadá nejdůležitější.⁵² Všimla jsem si, že děti nejspíše považují za důležité tyto znaky: strom má větve a plody, slunce má paprsky, duha má mnoho barev, zvířata (srnky) mají čtyři nohy, nebe je modré, trávník má zelenou barvu.

---

⁵² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Dobrá škola. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-333-9., s. 32-34

Obr. 25 Ukázka dětské malby

Co se týče prostorových vztahů, spodní linii, kterou děti chtěly znázornit trávník, chápou jako základní linii, na které stojí zobrazované objekty. Podle Piageta a Inhelderové (1970) se děti do 7 let tolik neorientují v prostoru, aby dokázaly řešit, jak vypadá určitý objekt z různých úhlů pohledu. Z tohoto důvodu dochází ke smíchání různých pohledů na jednom obrázku.⁵³ Například u obrázku se srnkami jsem zpozorovala to, že srnky, které jsou blíže a stojí přímo na linii, kde je trávník, jsou stejně velké, jako srnky, které jsou namalované dál. Mezi nebem, které je podobně jako trávník zobrazeno v horní linii, děti prostor nevyplňují a nechávají ho prázdný.

Obr. 26 Ukázka dětské malby

Další znak, který jsem zpozorovala v dětské malbě, je princip rytmu, symetrie a opakování. Tohoto jsem si všimla například u vyobrazení stromů, které jsou stejně veliké a

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Dobrá škola. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-333-9., s. 40-43

jsou postavené v řadě vedle sebe, u květin, které jsou namalované na trávniku, nebo u řady domků. Z některých děl je také patrný R-princip, který znamená využívání pravých úhlů v kresbě nebo malbě. To je patrné například u větví stromů na následujícím obrázku.⁵⁴

Obr. 27 Ukázka dětské malby

---

⁵⁴ PLEVOVÁ, Irena a PUGNEROVÁ, Michaela. *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-0218-1., s. 70

3.2.2 Druhá výtvarná aktivita

Název: Tvoříme v lese z přírodních materiálů

Téma: Kooperativní land art v lese

Motivace: Předložení mého obrazu lesa a následný výlet do lesa, který poslouží dětem jako zdroj inspirace a poskytne dětem přírodní materiály, které využijí v tvorbě.

Výtvarný úkol: Děti budou tvořit v lese, kde si pomocí klacíků vyznačí hranici, ve které budou tvořit z přírodnin, které jim poskytne les.

Cíle: Zdokonalování se v oblasti jemné motoriky, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj smyslového vnímání, rozvoj tvořivosti, rozvoj kooperativních dovedností, vytváření prosociálních prostorů, rozvoj spolupráce, seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije a vytváření pozitivního vztahu k němu, schopnost experimentovat a hledat nové způsoby vyjádření, posilování abstraktního myšlení.

Výtvarná technika: Práce s přírodními materiály, skládání obrazců a kompozic, Land art

Vlastní příprava na činnost:

Pro děti jsem si připravila otázky, které se týkají mého obrazu, a také otázky, které pomohou dětem při samotné tvorbě v lese.

Co vidíte na obraze? Jakým dojmem na vás obraz působí?

Cítili byste se zde příjemně, nebo nepříjemně? Proč?

Myslíte si, že jsou lesy důležité? Napadá vás proč?

Na co všechno můžete v lese narazit? (Druhy živočichů, rostlin, stromů)

Víte, co je to živá a neživá příroda?

Máte nápad, z jakých možných materiálů, které v lese naleznete, můžete skládat obraz? (Klacíky, kamínky, mech, listy, šišky, písek)

Následující otázky směřují k reflektivní části.

Popište mi, co jste vytvořili.

Jak se vám pracovalo ve skupině? Dokázali jste se shodnout, nebo mezi vámi byly nějaké rozpory?

Líbí se vám vaše výsledné dílo?

Průběh činnosti:

Při této výtvarné činnosti jsem pracovala se třemi dětmi – s jedním chlapcem a dvěma dívkami. Dětem jsem nejprve ukázala ve školce můj obraz zobrazující lesní krajinu a začala jsem jim pokládat připravené otázky. Na děti toto prostředí působilo příjemně, protože rády navštěvují les, ale také trochu temně. Do lesa děti chodí rádi, protože si tam mohou hrát a baví je objevování nových míst. Dále jsme si povídali o tom, proč jsou lesy důležité, a připomněli jsme si rozhovor z minulé výtvarné aktivity. Děti si pamatovaly, že lesy jsou důležité kvůli produkci kyslíku a také protože jsou domovem pro veliké množství živočichů. Připomněli jsme si také, že lesy nejenže ochlazují naše podnebí, ale jsou pro lidi potřebné i kvůli tomu, že si do lesa chodíme odpočinout. Děti byly velmi znalé, co se týče druhů rostlin a zvířat, na které můžeme v lesním prostředí narazit. Z rostlin jmenovaly různé druhy stromů, jako jsou smrky, borovice, duby a z rostlin například borůvky a maliník. Dále mi jmenovaly několik zvířat – veverku, zajíce, srnky, jelena a různé druhy ptáků. Dokázaly si vybavit i některé houby a určit, které jsou jedlé a které nejedlé.

Když jsem se zeptala, zda-li vědí, jaký je rozdíl mezi živou a neživou přírodou, tak pojem neživá příroda chápaly spíše jako přírodu, která byla zničena kvůli špatnému chování lidí, a jako příklad uvedly uschlý strom. Snažila jsem se tedy vysvětlit, že živá příroda jsou živočichové, rostliny a houby a neživá příroda může být půda a horniny nebo jednotlivé kameny, voda a vzduch.

Vydali jsme se do lesa, který se rozprostírá hned vedle pozemku školky. Cestou jsem dětem vysvětlila, co budeme v lese dělat. S dětmi jsme se cestou rozhlíželi a hledali jsme různé materiály, ze kterých bychom mohli tvořit. Děti navrhovaly klacíky, spadané šišky a jehličí, listy, kamínky, kůru ze stromů nebo mech.

Děti měly nejprve úkol si vymezit z klacíků obdélníkovou hranici, a pak začaly tvořit. Jako první postavily z klacíků domek, jehož střechu vyplnily šiškami. Chlapec poskládal z mechu a klacků slunce do levého horního rohu. Pak pokračovaly ve tvorbě zahrádky, mech

využily místo trávníku a popadané jehličnaté větvičky využily k zobrazení stromů. Dívky se pak rozhodly, že vedle domku zobrazí i sebe samotné. Jedna postavička z mechu, klacků a malého kaštanu má roztažené ruce a zdraví slunce a jaro. Když měly děti pocit, že je jejich společné dílo hotové, navrhl jsem, že by mohly překročit hranice klacíků a pokusit se jejich dílo rozestavit.

Obr. 28 Ukázka výsledného díla, *první společná vesnička*

Dohodly se, že jejich společný obrázek bude jejich společná vesnička, ze které povedou tři cesty do dalších jednotlivých vesniček, které si ale každý udělá sám podle sebe. Dětem jsem navrhovala další možné varianty, které mohou ve svých vesničkách zobrazit. Nabídla jsem jim různé mandaly nebo bludiště. Obě dívky se rozhodly vytvořit labyrint a chlapeček si vytvořil další prostředí s domečkem a se zahrádkou. Slunce tentokrát postavil do pravého horního rohu a pomocí listů zobrazil křídla ptáka.

Obr. 29 Ukázka z průběhu tvorby, *stavba vlastní vesničky*

Děti pak měly za úkol představit své dílo mladším kamarádům ze školky. Popsaly svůj společný obrázek a jednotlivé složky v něm. Pak každý sám za sebe reprezentoval vlastní tvorbu. Zajímalo mě, jak děti vnímají rozdíl v individuální tvorbě a ve skupinové tvorbě, a také ,co jim vyhovuje více. První dívka mi pověděla, že jí nejvíce vyhovuje pracovat samostatně, protože má ráda, když jí do tvorby nikdo nezasahuje. Chlapec naopak raději pracuje ve skupině, protože je pak dílo rychleji hotové. Druhá dívka mi řekla, že si není jistá, co je lepší, protože obě formy práce mají své výhody a nevýhody. Když se pracuje ve skupině, je vše rychlejší a méně namáhavé, když ale člověk tvoří sám, může si vytvořit vše podle sebe.

Obr. 30 Ukázka z průběhu tvorby, *stavba labyrintů*

Reflektivní bilance:

Děti můj předložený obraz lesa zaujal a dokázaly hovořit o vlastních pocitech o tom, jak na ně dílo působí. Myslím si, že při této výtvarné aktivitě, ale jako lepší zdroj inspirace i motivace, byl les samotný, protože prostředí lesa děti mohou vnímat všemi smysly. V lese děti cítily čerstvý vzduch a vůni jehličí, mohly se v lese různě pohybovat a ohmatat si všechny přírodní materiály. Můj obraz je možné vnímat pouze zrakem. Na druhou stranu je obraz motivoval k opravdové návštěvě lesa.

Vzhledem k tomu, že jsem pracovala pouze se tříčlennou skupinou, pracovalo se mi s dětmi při rozhovoru lépe než při první výtvarné aktivitě, protože se děti více vzájemně poslouchaly a také měly více prostoru k vyjádření. Děti se dohodly, že zobrazí domek se zahrádkou, což jsou poměrně časté motivy i v jejich kresbách. Měla jsem pocit, že občas trochu váhaly, co do obrázku přidají a potřebovaly, abych jim navrhovala různé možnosti, kterých se pak držely. Když děti kreslí na papír, jsou si technikou jistější a tolik nepřemýšlí nad výsledkem. Původně jsem neměla v plánu, aby si každé dítě vytvořilo ještě vlastní obrázek, ale nyní to považuji za zajímavé pokračování, protože jsem zpozorovala, že jsou děti schopné uvažovat v širších kontextech a také dokážou navázat na původní zadání, ale více využijí vlastní fantazii. Jak již jsem zmínila, dívkám jsem navrhla možnosti, které mohou zobrazit individuálně. Vybraly si labyrinty, které se snažily konstruovat co nejsložitějším

způsobem. Ve školce si pak děti vzaly výtvarné potřeby rozhodly se, že si labyrinty ještě zaznamenají na pastelkami na papír. Tato aktivita opět nebyla mým záměrem, ale myslím si, že je pro děti zajímavé vytvářet různé výtvarné řady, skrze které poznávají daný motiv jinými způsoby. Na tuto aktivitu jsem navázala otázkou, jak vnímají rozdíl mezi tvorbou v lese a kreslením na papír ve školce. Děti se shodly na tom, že je jim pohodlnější kreslit na papír, ale v lese obrázky vypadají také hezky, ale bohužel nevydrží navždy. S dětmi jsme se domluvily, že pokud budou chtít, mohou i v následujících dnech obrázky v lese rozšiřovat. Snažila jsem se vysvětlit, že výtvary v lese jsou sice pomíjivé, protože se mohou snadno rozbořit, ale že na tom není nic špatného.

Obr. 31 Ukázka z průběhu tvorby, *kresba labyrintů*

Považuji za důležité s dětmi zkoušet odlišné metody při tvorbě. Z celé aktivity mám pocit, že se děti dokázaly zamyslet nad mnoha otázkami, uměly se ve skupině domluvit a také si uvědomit, jaké jsou rozdíly při individuální a skupinové tvorbě.

3.2.3 Třetí výtvarná aktivita

Název: Vyrábíme květiny z PET lahví

Téma: Znečištění oceánů a recyklace plastů

Motivace: Předložení obrazu ženy s mořem, který bude sloužit jako motivace k rozhovoru s dětmi o znečištění oceánů.

Výtvarný úkol: Děti budou z PET lahví vyrábět květiny, které pomocí temperových barev vyrobí. Jako stonek si najdou v přírodě klacík, který také nabarví temperou.

Cíle: Dítě uvažuje o možnostech ochrany přírody, rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj jemné i hrubé motoriky, dokáže popsat to, co vidí na obrázku, dokáže uvažovat v širších souvislostech, umí používat nůžky a stříhat, umí nanášet temperovou barvu štětcem.

Výtvarná technika: Stříhání, barvení temperou pomocí štětce.

Vlastní příprava na činnost:

Připravila jsem si otázky, které jsou zaměřené na obraz ženy v moři.

Popište mi, co vidíte v obraze. Je zde něco, co vás zaujalo?

Jak na vás působí žena? Myslíte si, že je veselá, nebo smutná? Proč na vás působí smutně nebo vesele?

Kdo si myslíte, že tato žena je?

Myslíte si, že by mohla být nešťastná kvůli tomu, že jsou oceány znečištěné?

Víte, jak znečišťujeme oceány? Víte, jaký odpad se zde nachází ve veliké míře?

Napadají vás nějaké způsoby, jak bychom mohli přírodě pomoci v boji proti problému s plasty?

Znáte pojem recyklace?

Jak se Vám tvořilo?

Jste spokojeni s výsledky? Máte dobrý pocit z toho, že jste využili odpadky k výrobě něčeho nového?

Průběh činnosti:

Tentokrát jsem pracovala se třemi předškoláky, kterým jsem ukazovala svůj obraz. Květiny se mnou vyráběly i mladší děti, ale pomohla jsem jim se stříháním PET lahví a oni si květiny vybarvily. Před samotnou aktivitou jsme s dětmi navštívili les a tam jsem jim zadala úkol, aby si každý našel malou větvičku, ze kterých později budeme vyrábět květiny.

Předškoláci si prohlédli můj obraz a popsali mi, že vidí moře a ženu. Ptala jsem se, jak na ně žena na obrázku působí. Děti mi odpověděly, že spíše smutně. Žena jim připomínala jakousi mořskou vílu nebo mořskou pannu. Dívka si při pohledu na ženu vybavila právě Pannu Marii. Dále jsem se zeptala, proč si myslí, že je mořská víla smutná. Děti se chvíli zamýšlely a napadlo je, že může být nešťastná, protože je na celém moři sama. Také je napadlo, že možná kvůli tomu, že nesvítí slunce.

Rozhovor s dětmi jsem navedla na ekologickou tematiku. Řekla jsem, že já jsem ji namalovala nešťastnou, protože jsou oceány čím dál více znečištěné. Zeptala jsem se, co o znečištění vědí. Děti trochu váhaly, ale když jsem zmínila plasty, tak si jeden chlapec vzpomněl, že viděl video, které zobrazuje pobřeží zamořené odpadky. Chtěla jsem, aby mi děti zkusili povědět, proč je takové znečištění nebezpečné. Jako první je napadlo, že kvůli tomu, že v mořích a oceánech žije mnoho živočichů. Jmenovaly mi delfiny, velryby, mořské koníky, medúzy a želvy. Povídali jsme si o tom, že vědci našli plasty v mnoha živočiších. Dále jsem navázala na to, že je důležité si uvědomit, že oceány jsou důležité, protože bez nich by naše planeta nemohla fungovat. Děti řekly, že by se určitě nechtěly koupat v moři, které by bylo plné odpadků, a bylo jim líto mořských živočichů, kteří se s těmito problémy potýkají.

Přesunuli jsme se k řešení problému a děti navrhovaly, co by samy mohly dělat pro to, aby udržovaly oceány čisté. Napadlo je, že až pojedou s rodiči k moři, mohou zkusit odpadky hledat a sbírat je. Také jsem jim vysvětlila, že odpadky a znečištění se do moře může dostat splaveninami z řek. Děti tedy navrhly udržovat v čistotě řeky. Hovořili jsme také o recyklaci a připomněli jsme si, jaké odpadky dáváme do kterých kontejnerů. Zeptala jsem se dětí, jestli už někdy zkoušely vyrábět z odpadních materiálů. Odpověděly mi, že ne. Připomněla jsem jim jejich výrobky z toaletních ruliček a děti si uvědomily, že dříve z odpadkových materiálů tvořily, jen si to neuvědomily.

Představila jsem jim, co budou vyrábět. Ukázala jsem jim mnou vyrobenou květinu z plastové PET lahve a chtěla jsem, aby mi řekly, z čeho je vyrobená. Děti přišly na to, že je vyrobená z plastu. U výroby těchto květin jsem se inspirovala Veronikou Richterovou. Dětem jsem připravila uštířené PET lahve a pomáhala jsem jim předkreslit tvar květiny. Pomáhala jsem se stříháním, protože i pro předškoláky bylo poměrně obtížné, aby květina měla pravidelné listy. Poté si děti začaly barvit svůj klacík, který poslouží jako stonek samotné květiny. Když měly děti hotovo, tavnou pistolí jsem slepila květinu s klacíkem.

Obr. 32 Ukázka z průběhu tvorby, *barvení klacíků*

Ptala jsem se, zda-li jsou se svými výrobky spokojené a jestli mají radost z toho, že využily nějaký odpad, který by se jinak vyhodil, k výrobě něčeho nového. Všichni se shodli na tom, že mají radost, že pomohli přírodě.

Obr. 33 Ukázka z průběhu tvorby, *barvení květin*

Reflexivní bilance:

Ráda bych zhodnotila celou aktivitu. Během rozhovoru jsem si všimla, že děti jsou schopné popsat to, co vidí, a dokážou interpretovat umělecké dílo podle sebe. Jsou schopné hovořit o svých pocitech a dojmech z obrazu. Během aktivity jsem zjistila, že mají blízký vztah k přírodě a v jejich zájmu je se k životnímu prostředí chovat šetrně. Jsou ochotné navrhnout možná řešení, kterým přispějí k udržitelnému rozvoji. Myslím si, že při této výtvarné aktivitě, kdy jsme využívali odpadkový materiál k výrobě nových výtvarných děl, je důležité, aby si děti uvědomovaly právě tento fakt. Děti nejenže tvořily z plastových odpadků, ale také pomáhaly recyklovat staré věci.

Co se týče výtvarné aktivity, měla jsem pocit, že bylo pro předškoláky poměrně obtížné stříhat z plastových lahví květy, a bylo nutné, abych jim pomohla. Barvení květin ale zvládly sami. Zaujalo mě, že se většinou nesnažili zobrazit žádnou konkrétní květinu, ale experimentovali s barvami a často jsem zpozorovala, že vybarvili každý okvětní lístek odlišnou barvou. Myslím si, že je aktivita bavila a také jim přinesla nový pohled na možnosti recyklace v umění.

Obr. 34 Ukázka hotových květin

Závěr

V teoretické části jsem vysvětlila, čím se zabývá environmentální a ekologické umění, a také jsem zdůraznila jejich význam v kontextu současných environmentálních problémů, se kterými se lidstvo potýká a stručně jsem tyto problémy shrnula. Také jsem popsala historické umělecké tendence, které se zabývaly environmentálními tématy a měly vliv na rozvoj současného environmentálního umění. Dále jsem se zaměřila na čtyři současné umělce – Olafura Eliassona, Janu Doležalovou, Krištofa Kinteru a Veroniku Richterovou, jejichž tvorbu jsem nejprve představila. Tyto umělce jsem si vybrala právě kvůli tomu, že se každý věnuje podobnému tématu, ale odlišným způsobem. Vypracováním teoretické části jsem objevila mnoho možností, kterými lze prostřednictvím uměleckého vyjádření přiblížit myšlenky soustřeďující se na environmentální problematiku. Tyto umělce považuji právě z tohoto důvodu za důležité, protože se snaží zviditelnit a bojovat proti ekologické krizi.

Získané poznatky z teoretické části mě také inspirovaly v praxi, a to zejména v didaktické části práce. Nejvíce jsem se inspirovala tvorbou Veroniky Richterové, a to vytvářením květin z PET lahví a také konceptem Land artu. Tyto poznatky mi lépe pomohly porozumět možnostem, jak využít environmentální tematiku ve výtvarné výchově.

Teoretická část mi celkově pomohla rozšířit své obzory v dané problematice a inspirovala mě k objevování a hlubšímu prozkoumávání dalších umělců, kteří se tomuto tématu věnují.

V praktické části jsem se osobně věnovala tvorbě na environmentální témata, kde jsem hledala možné způsoby, jak skrze malbu toto téma vizualizovat a jakým způsobem s tématy pracovat. Můj první obraz se zaměřuje na výjev budoucnosti, kterým jsem chtěla upozornit na možný osud přírody, který může nastat, pokud budeme ignorovat ekologickou krizi. V tomto díle jsem zkoumala, jak mohu skrze symboliku vyjádřit své myšlenky ohledně stavu naší planety. Druhý obraz jsem pojala naopak jako vyjádření svého obdivu k přírodě. Snažila jsem se zobrazit místo, které považuji za příjemné a klidné a které má také divákovi připomínat, jak je pro nás příroda nepostradatelná a krásná. Ve třetím díle jsem se zaměřila na problematiku znečištění oceánů. Tento obraz nepůsobí přímočaře, ale myslím si, že je poměrně komunikativní, právě kvůli své nejednoznačnosti.

Moje osobní tvorba mi umožnila hlouběji prozkoumat environmentální problematiku a měla jsem možnost vyjádřit své vlastní pocity a myšlenky pomocí uměleckých maleb, a i nadále pokračovat v tomto zkoumání.

V didaktické části jsem navrhla a realizovala výtvarné aktivity v mateřské škole, které jsem propojila s vlastní tvorbou z praktické části. Moje malby sloužily jako úvod k diskusi o daném tématu, která vedla k následné tvorbě, a také jako zdroj inspirace. Zjistila jsem, že využití vlastní výtvarné tvorby ve výuce slouží jako účinný zdroj motivace a inspiruje děti v jejich tvorbě. Dále jsem si také uvědomila, že je důležité, aby děti vnímaly širší kontext ve výtvarném tvoření a to mi tato zkušenost potvrdila.

Ve své práci jsem si přála připomenout naléhavost environmentálních problémů a zvýšit povědomí o této problematice v kontextu výtvarného umění. Zmíenkou o umělcích, jejichž tvorbu považuji za klíčovou, jsem chtěla zdůraznit, jak může být umění mocným nástrojem k šíření myšlenek. Doufám, že má práce přispěla ke zvýšení povědomí o environmentálních otázkách v současném umění.

Seznam použitých informačních zdrojů

- NAVRÁTIL, Ondřej. *Zelené ostrovy: české umění ve věku environmentalismu 1960-2000*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-210-8883-2.
- WALLEN, Ruth. *Ecological Art: A Call for Visionary Intervention in a Time of Crisis*. 2012. Leonardo 45: 234-242
- FARTHING, Stephen (ed.). *Umění: od počátku do současnosti*. V Praze: Slovart, 2012. ISBN 978-80-7391-622-0
- JENÍČEK, Vladimír a FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Beckovy ekonomické učebnice. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-326-4.
- POLÁŠKOVÁ, Anna. *Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1927-9.
- ELGER, Dietmar, GROSENICK, Uta (ed.). *Dadaismus*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-661-3
- RUHRBERG, Karl, Manfred SCHNECKENBURGER, Christiane FRICKE a Klaus HONNEF. *Umění 20. století: [malířství, sochařství a objekty, nová média, fotografie]*. Editor Ingo F. WALTHER. Praha: Slovart, 2004, 840 s. ISBN 80-7209-521-8
- FOSTER, Hal; KRAUSS, Rosalind E.; BOIS, Yve-Alain; BUCHLOH, B. H. D. a JOSELIT, David. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7
- HORVATOVIČOVÁ, Zuzana, *Italské hnutí Arte Povera, československá Nová citlivost a česko-italské vztahy umělců kolem Jindřicha Chalupeckého a Jiřího Padrty*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Doc. Marie Klimešová, Ph.D
- LUCIE-SMITH, Edward. *Artoday: současné světové umění*. Praha: Slovart, 1996. ISBN 80-85871-97-1.

HORÁČEK, Radek. *Umění bez revolucí?: proměny soudobého výtvarného umění*. Druhé, doplněné vydání. Brno: B&P Publishing, 2019. ISBN 978-80-7485-191-9.

WILSON, Michael. *Jak číst současné umění: umění 21. století zblízka*. Přeložil Lucie SIMEROVÁ, přeložil Milan GUŠTAR. Artberry. Praha: Kniha Zlin, 2017. ISBN 978-80-7473-620-9.

NAVRÁTIL, Ondřej. *Řečiště a vlna: české umění a environmentální problematika na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9837-4.

VITVAR, Jan H. *Umění, kterému nikdo nerozumí: historiky z podsvětí výtvarné kultury*. V Praze: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-194-1.

KINTERA, Krištof, Karel SRP, Mariana SERRANOVÁ, Magdalena WELLS a Lawrence WELLS. Krištof Kintera. V Řevnicích: Arbor vitae, 2012, 277 stran : ilustrace (převážně barevné) ; 29 cm. ISBN 978-80-87164-96-9.

PŘIBÁŇ, Jiří. *Obrazy české postmoderny*. [Praha]: KANT, 2011. ISBN 978-80-7437-041-0.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Nahlízet - nacházet. Praha: Josef Raabe, c2010. ISBN 978-8086307-95-4.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. Dobrá škola. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-333-9.

PLEVOVÁ, Irena a PUGNEROVÁ, Michaela. *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-0218-1.

Internetové zdroje

Česká republika. 1992. Zákon č. 17/1992 Sb., Zákon o životním prostředí. [online]. [cit. 2024-3-7] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>

Veronica.cz. "Ochrana biodiverzity" [online]. Dostupné z: <https://www.veronica.cz/ochrana-biodiverzity> [Citováno: 2024-3-9].

Veronica.cz. "Biodiverzita a ochrana klimatu" [online]. Dostupné z: <https://www.veronica.cz/biodiverzita-a-ochrana-klimatu> [Citováno: 2024-3-9].

TZARA, Tristan, *Dada Manifesto 1918*. [online] Dostupné z: [Tzara_Dada-Manifesto_1918.pdf](#)

Artsy. "Venus of the Rags" [online]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/michelangelo-pistoletto-venus-of-the-rags> [Citováno: 2023-12-27].

Eliasson, Olafur. Biography. [online] Dostupné z: <https://olafureliasson.net/biography> [Citováno: 2024-2-15]

Fondation Beyeler. 2024. Life: Fondation Beyeler. [online] Dostupné z: <https://life.fondationbeyeler.ch/en/> [Citováno: 2024-2-15]

ELIASSON, Olafur. 2014. Ice Watch Copenhagen. [online] Dostupné z: <https://olafureliasson.net/icewatchcopenhagen/> [Citováno: 2024-2-15]

ELIASSON, Olafur, ROSING, Minik. Ice Watch London. [online] Dostupné z: <https://icewatch.london/> [Citováno: 2024-2-15].

MORAVCOVÁ MICHLOVSKÁ, Nina (2018). Artlist – centrum pro současné umění Praha: Jana Doležalová. [online] Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jana-dolezalova-108700/> [Citováno: 2024-3-20].

Aktuálně.cz. 2024. Krištof Kintera slaví padesátiny: Umělec, který "hodlá zachránit svět před sebou samým". [online] Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/kristof-kintera-50/r~4e57195657a311eea9eeac1f6b220ee8/> [Citováno: 2024-3-20].

MORGANOVÁ, Pavlína (2005). Artlist – centrum pro současné umění Praha: Křištof Kintera. [online] Dostupné z: <https://www.artlist.cz/kristof-kintera-187/> [Citováno: 2024-3-20].

KORECKÝ, David. Galerie Rudolfinum. Kristof Kintera: Nervous Trees. [online] Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/> [Citováno: 2024-3-20].

KŘENKOVÁ, Hana. Český rozhlas. 2024. Instalace Postnaturalia: pozoruhodná příroda z počítačů, drátu a starých obrazovek. [online] Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/instalace-postnaturalia-pozoruhodna-priroda-z-pocitacu-dratu-a-starých-obrazovek-5343132> [Citováno: 2024-3-20]

YouTube. 2024. "Křištof Kintera a Jonáš Zbořil provádí výstavou Nervous trees v Rudolfinu" [online video]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=namFDv2aFbQ&t=427s> [Citováno: 2024-3-20].

Artemperature. "Plastic Bottle Art by Veronika Richterová." [online] Dostupné z: <https://www.artemperature.com/plastic-bottle-art-by-veronika-richterova/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "PET" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/pet/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "No Mad Design" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/no-mad-design/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "Pallet Bottle Cabin - Dům z palet a PET lahví" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/palletbottlecabin-dum-z-palet-a-petlahvi/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ Veronika. "Nomádké rostliny" [online]. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/nomadske-rostliny/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "Pícka z barelu" [online]. Dostupné z:
<https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/picka-z-barelu/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "Univerzální kamínka" [online]. Dostupné z:
<https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/univerzalni-kaminka/> [Citováno: 2023-12-19].

RICHTEROVÁ, Veronika. "Chlupatá lednička" [online]. Dostupné z:
<https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/chlupata-lednicka/> [Citováno: 2023-12-19].

Seznam obrázků

- Obr. 1** Tomás Sáncherz, Na jih od Kalvánie.....10
Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/B-9vNfQnOpT/?hl=cs>
- Obr. 2** Marcel Duchamp, Fontána.....15
Dostupné z:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Font%C3%A1na_\(Duchamp\)#/media/Soubor:Duchamp_Fontaine.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Font%C3%A1na_(Duchamp)#/media/Soubor:Duchamp_Fontaine.jpg)
- Obr. 3** Raoul Hausmann, Mechanická hlava.....15
Dostupné z: <https://artrevue.cz/raoul-hausmann-divy-a-opomijeny-dadaista/>
- Obr. 4** Martial Raysse, Tree.....16
Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/martial-raysse/tree-1960>
- Obr. 5** Allan Kaprow, Dvůr.....17
Dostupné z: <https://fahrenheitmagazine.com/cs/um%C4%9Bn%C3%AD/allan-kaprow-p%C5%99edch%C5%AFdce-performativn%C3%ADho-um%C4%9Bn%C3%AD>
- Obr. 6** Michellangelo Pistoletta, Venuše z hadrů.....19
Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/michelangelo-pistoletto-venus-of-the-rags>
- Obr. 7** Robert Smithson, Spirálové molo.....21
Dostupné z: <https://vytvarna-vychova.cz/land-art/>
- Obr. 8** Richard Long, Vermont Georgia South Carolina Wyoming Circle.....22
Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/489344315751127099/>
- Obr. 9** Olafur Eliasson, The weather project.....24
DUNKLEY Andrew, LEITH Marcus. Tate modern. London 2003. Dostupné z:
<https://olafureliasson.net/artwork/the-weather-project-2003/>
- Obr. 10** Olafur Eliasson, Ice watch.....25
SUTCLIFFE Justin. Tate Modern. London. 2018 Dostupné z:
<https://olafureliasson.net/artwork/ice-watch-2014/>

- Obr. 11** Jana Doležalová, Proměna společnosti v popelu Fénixe.....27
DOLEŽALOVÁ Jana. Archiv umělkyně. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/fenix-113780/>
- Obr. 12** Krištof Kintera, Spotřebiče.....28
KINTERA Krištof. Archiv autora. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/spotrebice-196/>
- Obr. 13** Krištof Kintera, Postnaturalia.....29
KINTERA Krištof. *Postnaturalia*. 2016-2017. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/>
- Obr. 14** Krištof Kintera, Nervous trees.....30
KINTERA Krištof. *Nervous trees*. 2013. Soukromá sbírka. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/>
- Obr. 15** Krištof Kintera, We all Want to Be Cleaned.....31
KINTERA Krištof. *We all Want to Be Cleaned*. 2017. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/en/exhibitions/past-exhibitions/kristof-kintera-nervous-trees/>
- Obr. 16** Veronika Richterová, Palmy a kaktusy foto Michal Cihlář.....32
CIHLÁŘ Michal. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/dilo/pet-art-plastiky/palmy-a-kaktusy/>
- Obr. 17** Veronika Richterová, PalletBottleCabin.....34
RICHTEROVÁ Veronika. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/palletbottlecabin-dum-z-palet-a-petlahvi>
- Obr. 18** Veronika Richterová, Chlupatá lednička.....35
RICHTEROVÁ Veronika. Dostupné z: <https://www.veronikarichterova.com/nomaddesign/chlupata-lednicka/>

Obr. 19 Tomáš Císařovský, Líbeznice.....	39
CÍSAŘOVSKÝ Tomáš. 2004. Dostupné z: https://www.artlist.cz/dila/libeznice-4173/	
Obr. 20 Anna Mílková, <i>první obraz</i>	41
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 21 Anna Mílková, <i>druhý obraz</i>	43
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 22 Anna Mílková, <i>třetí obraz</i>	45
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 23 Fotografie dokumentující průběh výtvarné aktivity.....	51
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 24 Ukázka dětských maleb.....	52
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 25 Ukázka dětské malby.....	53
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 26 Ukázka dětské malby.....	53
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 27 Ukázka dětské malby.....	54
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 28 Ukázka výsledného díla, první společná vesnička.....	57
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 29 Ukázka z průběhu tvorby, stavba vlastní vesničky.....	58
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 30 Ukázka z průběhu tvorby, stavba labyrintů.....	59
archiv autorky, foto: Anna Mílková	

Obr. 31 Ukázka z průběhu tvorby, kresba labyrintů.....	60
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 32 Ukázka z průběhu tvorby, barvení klacíků.....	63
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 33 Ukázka z průběhu tvorby, barvení květin.....	64
archiv autorky, foto: Anna Mílková	
Obr. 34 Ukázka hotových květin.....	65
archiv autorky, foto: Anna Mílková	